

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Gods verdere 'handelen met' het huis van Achab

2 Kon 6:24-7:20: . . . schoon zwaar getergd,
lankmoedig en weldadig . . .

(2)

Het onderwerp van dit bijbelgedeelte lijkt zó veel op b.v. beleg en ontzet van Leiden, dat het gemakkelijk weer in de 'verhalensfeer' getrokken wordt. Gezien het relaas van Koningen kan dat echter niet. Daar is immers, zowel in gericht als genade, duidelijk sprake van wat we vandaag escalatie noemen. Zo stelde de HERE het trouwens in zijn verbond ook, zie b.v. Deut. 28. In Gods krachteveld kan geen mens stilstaan, ten goede noch ten kwade. Dus is de kern hier:

Waaruit KENT ge uw ellende? (Alleen) uit de wet (= het verbond) van God!

Joram zát wel in de ellende! Erger dan ooit. Hij vóelde het en ervoer het in dat afgrijselijk beroep dat die wanhopige vrouw op hem deed. En toch kènt hij zijn ellende niet, en peilt haar niet. Buiten Gods verbond zie je alles scheef zelfs als het 'je wat doet'. Het komt tenslotte bij hem neer op: 'Als de HERE u niet helpt, vanwaar moet ik dan hulp halen?' De HÉRE laat het er dus bij zitten volgens Joram. Zijn, heus actieve, godsdienst aan de HERE heeft blijkbaar geen resultaat gehad, — wat zál een mens dan nog? De HERE heeft het onheil gezonden, waartoe zou ik nog op Hem hopen?" (vs. 33).

De HERE krijgt uiteindelijk de schuld. En dat niet alleen: de man die beschuldigt wil zich niet bekenen. Dat kán dus: wéten dat de HERE bezig is, — en tóch van Hem niet willen weten! Het jezelf verbergen voor God maken tot: de HERE verbergt zich. We mogen dat wel eens bedenken bij de veelgestelde vraag 'als er dan een God is en Hij is liefde, waarom doet Hij dit of laat Hij dat toe?' Is zo'n vraag niet vaak gesteld vanuit een starre idéé, een béeld van God (Joram had de bekende kálverdienst!), zónder dat gerekend wordt met het lévende handelen van God naar zijn verbond? God is liefde, maar juist daarom geen 'lievigheid'. Weten: er is geen onheil dat de HERE niet zendt, een soort berustende wanhoop daarover hebben, kán úiting zijn van . . . verkapte verharding!

God krijgt de schuld, zijn profeet wordt bedreigd. En tóch laat God níets na om de verstarring van Joram en Israél te breken. Want Hij stelt

verlossing tegenover laster en dreigementen.

Het is onbegrijpelijk. Jezus zoekt het verloren, maar zijn Vader doet het niet minder door redding te beloven aan een lasteraar. Elisa, bedreigd om het Woord des HEREN, moet tóch het verlóssende Woord spreken. God handelt nóg niet naar de zonden!

Het Woord stuit op ongeloof. Let u op, die adjudant des konings wéét het allemaal zo goed, hij wéét precies wat God kan en wat niet. Óók úiting van eigenwilligheid, de mogelijkheid van zijn liefde en kunnen 'in kaart hebben'!

En God wendt zich niet beledigd af. Hij blijft bij de beloofde uitredding. Is dát niet geweldig? Zegt ps. 103 één woord te veel van God? Of hebben wij vaak ook een verstard, vertekend beeld van God? Redeneren we óók vaak défaitistisch wat er kan en wat niet, gaan we bij wat wij aan mogelijkheden zien te rade, als we weer eens in het slop zijn geraakt met de kerk? Dan mogen we wel uitkijken! Je zit sneller in Jorams buurt dan je denkt. En de Schrift dáágt ons uit: waar is uw verwáchting van de HERE? Heus, het is geschreven opdat we in de weg der volharding en der vertroosting der Schriften de hoop zouden vasthouden! De Geest wéét wel wat Hij tot de gemeente zegt in dit óude Woord!

Een dag van evangelie

Nèt zo défaitistisch als de rest zijn die melaatsen buiten de poort. Zonder hoop, want zonder God. En het zijn een stel ontmoedigde óverlopers die het eerst ontdekken dat het Woord de waarheid is. Aram in paniek gevlucht, met achterlating van de hele tros. De melaatsen, eerst gehoor gevend aan de impuls van eten en drinken en roven, — ze vóelen, dat dát niet gaat. Vóelen dat dit een dag

van ongedacht goed nieuws is. Dat doet je iets, dat hou je niet vóór je! Maar ook op hún melding houdt het ongeloof stand. En tóch trekt God zijn heil niet in!

Als tenslotte Samaria's laatste schamele patrouille — wij zouden zeggen: anderhalve pantserwagen en een jeep — ontdekt dat het de waarheid is, de ongelófelijke waarheid, als héél de weg naar de Jordaan vól ligt met de bewijzen van de schrik des HEREN, — óók dán volgt er géén geloof, géén bekering!

Het teken in de poort.

O, zeker, het wordt een massaal feest. Een roes van de buit. Bevrijding gevierd en gretig uitgebuit. Maar wat die vier melaatsen vaag beseften: dit is een dag van evangelie, komt er in Samaria niet meer uit! Er wordt gefeest, maar niet voor God, er wordt gevierd, maar niet met de Bevrijder. De schrijver kán het niet nalaten erop te wijzen: het kwám toch naar het Woord des HEREN, tot in de détails, tot in de prijs van het meel! Ze zágén het, ze beleefden het, genóten ervan. Maar ze werden er niet anders van. Óók déze gunst kreeg ze niet in beweging.

En daarom, het is afschuwelijk, dat incident in de poort, die officier onder de voet gelopen door de uitbrekende horde hongrigen. Maar het is méér dan een ongeluk. Het is de waarschuwing van de versmade God: och had naar mijn raad zich mijn volk gedragen! Wie niet gelooft, kán niet leven. Zó reageren op Gods heil, is trappen op zijn hart. En daarom spelen met vuur van zijn liefde.

De evangeliedag voor Samaria werd niet echt blij. Want de blijde boodschap slaat niet aan. Je kúnt op bevrijding — en álle uitredding is een werk des Heren — zó reageren dat je oproept de onheilspellende ernst van Gods censuur! 'Tekenen aan de wand' is een spreekwoord. Denkt u es aan het 'teken in de poort'?

K. B. Holwerda - Doorn

'Blijven' in het Nieuwe Testament

III

Tot slot zou ik nog bij enkele teksten meer in het bijzonder willen stilstaan.

Daar zijn om te beginnen teksten waar men niet met zekerheid kan zeggen, welke betekenis 'menoo' hier nu heeft. Twee wil ik er noemen.

In de eerste plaats Joh. 1 : 32, waar Johannes de Doper van Jezus Christus getuigt: „ik heb den Geest zien neerdalen als een duif uit de hemel, en Hij 'bleef' op Hem" (vgl. ook vs. 33). Misschien is men geneigd te zeggen: hier zullen we nu 'menoo' toch wel als 'blijven' moeten verstaan. Ik weet het nog niet. Als dat waar is, dan is een schakel in het verhaal overgeslagen: dan is nl. niet gezegd, dat de Geest zich op Christus neerzette; zulks dan in tegenstelling b.v. tot het Pinksterverhaal, vgl. Hand. 2 : 3. Ik acht het dus waarschijnlijker, dat we hier in de grond der zaak te maken hebben met de betekenis die we in de geschiedenis van Zacheüs tegenkwamen, nl. 'z'n intrek nemen'. Alleen kan men nu niet spreken van 'in-trek', omdat er sprake is van 'op', en niet van 'in'. Ik zou geneigd zijn, gezien het feit dat de Geest in duiven-gestalte komt, hier te vertalen: 'nestelde zich'.

Een tweede twijfelgeval is Joh. 3 : 36 „wie den Zoon ongehoorzaam is zal geen leven zien, maar de toorn van God 'blijft' op hem". Ook t.a.v. deze tekst acht ik het mogelijk, dat de bedoeling van Johannes is geweest: Gods toorn 'vestigt zich op hem', 'komt op hem neer'.

'Menoo' zou dan ongeveer synoniem zijn met het oudtestamentische 'rusten'. Ik denk aan Jes. 30 : 32 „elke slag van de dreigende stok die de Heere daarop zal doen neerkomen" (N.B.G.; 'rusten' Stat.-vert.). Men vergelijk ook Luc. 10 : 6 „indien daar een zoon des vredes is, zo zal uw vrede op hem 'rusten'." Ik denk verder aan Jes. 7 : 2 „de Syrïers rusten op Efraïm" (Stat.-vert.; „Aram is neergestreken op Efraïm" N.B.G.); evenzo vs. 19. Daar heeft men het beeld van de vogel, vgl. 2 Sam. 21 : 10: Rizpa liet het gevogelte niet op de lijken van haar zonen 'rusten' (Stat.-vert.; liet het niet toe 'zich op hen neer te zetten' N.B.G.).

Dit beeld van de zich neerzettende vogel leidt onze gedachten als vanzelf weer terug naar de zopas besproken tekst, Joh. 1 : 32: ook van den Geest wordt immers in het O.T. gezegd, dat Hij 'rust' op iemand (2 Kon. 2 : 15; Jes. 11 : 2) !!!

Tenslotte wijs ik nog op Pred. 7 : 9 „de toorn rust in de boezem der dwazen" (Stat.-vert.; „ergernis huist..." N.B.G.). Men vergelijk wat we in ons tweede artikel zeiden over de afwisseling 'blijven/wonen in het N.T.'¹⁾

Dan is er verder nog een tekst die niet alleen tengevolge van het misverstaan van 'menoo', maar mede door een bijsluitende oorzaak onder ons verkeerd wordt verstaan. Ik bedoel 1 Joh. 3 : 9 „een ieder die uit God geboren is doet geen zonde; want het zaad (Gods) blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren". Aldus de N.B.G.-weergave. De andere nederlandse vertalingen die ik raadpleegde wijken hiervan niet noemenswaardig af, behalve dat de Canisius-vertaling hier nu eens 'is' in plaats van 'blijft' heeft gekozen. 'Zaad' vinden we daar met een hoofdletter geschreven. En eigenlijk is de 'opvolger' van de 'Canisius', nl. de 'Willibrordus', aan de opvatting die daarachter ligt trouw gebleven, blijkens de noot: „Het zaad Gods: de goddelijke levenskiem, die in

de christen blijft, is beeld van de heilige Geest... of van het Woord Gods... , waaruit de gelovige bij het doopsel is herboren". Andere vertalingen laten niet altijd duidelijk uitkomen, op wien 'zijn' (in „zijn zaad") slaat. Wel doen dat de Stat.-vert. („Zijn" met hoofdletter) en de vertaling van Prof. Brouwer („de kracht Gods"). Maar vermoedelijk hebben ook de andere vertalers toch bij 'zijn' aan God gedacht.

De pas geciteerde 'Willibrordus' geeft van de „goddelijke levenskiem" in elk geval nog een „persoonlijke" interpretatie („Geest" of „Woord"). Deze mist men in de omschrijving van Greijdanus: „...levensbeginsel, datgene wat God, of Zijn Geest, in den mensch werkt en aanbrengt, wanneer Hij hem wederbaart" (Van Bottenburg-Komm.).

Nu moeten wij, dacht ik, bij de verklaring van een tekst vooral letten op het verband. Dan zou ik willen wijzen op wat we in vss. 5/6 lezen: „in Hem (d.i. Christus) is geen zonde. Ieder die in Hem 'blijft' zondigt niet". Ik heb in het vorig artikel betoogd, dat we op zulke plaatsen 'menoo' niet als 'blijven' moeten verstaan. Dit soort teksten spreekt van een 'verblijven, verkeren in Christus'. Hoe we dat hebben te verstaan, verklaart Joh. 15 nader: de rank die 'in' de wijnstok 'blijft' (een soortgelijk beeld, maar dan voor de verhouding 'gelovigen/Abraham', gebruikt Paulus in Rom. 11 : 17 vlgg.). Christus is dus de stam op wien wij als scheuten groeien. Wij zijn 'Hem ingeplant door het geloof', om een bekende kerkelijke uitdrukking te bezigen. Doordat wij op Hem zijn 'aangesloten', stroomt het leven in ons, terwijl buiten Hem (en ons) de dood is. Wij kunnen ook zeggen: Hij is onze leefruimte. Het beeld gaat (zoals de meeste beelden) niet helemaal op, maar ik denk aan de Apollo-bemanning. De kosmische ruimte waar zij doorheen vliegen betekent de dood voor een mens: geen dampkring om in te ademen, geen bescherming tegen vernietigende straling, tegen ondragelijke hitte en koude. Maar de Apollo-cabine waarin ze '(ver)blijven' is door zijn kunstig systeem van zuurstof- en watervoorziening en van isolatie en temperatuurbeheersing een oord van leven temidden van die dood.

Johannes redeneert in vss. 5/6 aldus: wij bevinden ons in Christus; dus zondigen we niet; want dat zou betekenen, dat in Christus zonde is, en dat kan niet.

Nu bezigt Johannes in vs. 9 weer dezelfde uitdrukking die hij in vs. 6 had gebruikt: 'in hem verblijven'. En ik dacht, dat we die hier in dezelfde zin moesten opvatten: in Hem (d.i. in Christus) zijn opgenomen. Bij Johannes is wel vaker niet op het eerste gezicht duidelijk, op wien een 'hij' of een 'hem' nu precies slaat. Zo is hier tweemaal vlak achter elkaar de aanduiding 'hem' gebruikt: „zaad van hem 'blijft' in hem" staat er letterlijk vertaald. Maar dat 'hem' slaat niet beide keren op dezelfde persoon. De eerste keer is bedoeld 'God', die in het begin van vs. 9 was genoemd („ieder die uit God geboren is"). Daarover is men het, voorzover ik weet, wel eens. Het tweede 'hem' heeft men laten slaan op „ieder die uit God geboren is". Maar ik zou het, gezien vs. 6, willen laten slaan op „de Zoon van God", in vs. 8 genoemd.

Men moet nl. eens letten op de nauwe parallelie tussen de verzen 5 en 8:

vs. 5 „Hij is geopenbaard om de zonden weg te nemen"

vs. 8 „hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken van den duivel zou verbreken..."

Als dan na deze overeenkomstige uitspraken beide malen dezelfde uitdrukking („in

hem verblijven") wordt gebezigd, zullen we die ook wel in dezelfde zin moeten verstaan, dunkt mij.

Al verder: deze 'Hij' (de Zoon van God dus) is nu ook het onderwerp van de volgende zin („en Hij kan niet zondigen..."). Vergelijk maar weer vs. 5: „in Hem is geen zonde".²⁾

En nu dan dat 'zaad Gods'. In de eerste plaats moet ik erop attent maken, dat er niet staat 'het zaad van Hem', maar 'zaad (we mogen ook vertalen 'een zaad') van Hem'. Wat betekent dat? Wel, heel gewoon: een afstameling van Hem. Denk maar aan uitdrukkingen als 'zaad van Abraham' (2 Cor. 11 : 22). Deze uitdrukking (en niet het tweede 'hem') slaat terug op „ieder die uit God geboren is".

De betekenis van de onderhavige tekst is dus deze: ieder die uit God geboren is doet geen zonde; want een kind van God verblijft in Christus, en Deze kan niet zondigen, omdat Hij uit God geboren is.

We zien Johannes hier dezelfde redenering volgen als in vss. 5/6: Christus is Gods eigen Zoon en kan dus niet zondigen; wij, kinderen Gods, zijn in Christus opgenomen; dus doen ook wij geen zonde.

De bevestiging van deze exegese vinden we in hoofdstuk 5, waar Johannes schrijft: „wij weten, dat ieder die uit God geboren is niet zondigt, maar dat Hij die uit God geboren werd (d.i. Christus) hem beschermt, en dat de Boze van Hem wel afblijft"³⁾ (vs. 18).

Bij het laatste 'hem' kan men weer aarzelen: slaat dit op den uit God geboren mens of op Christus? Ik geloof, dat we hier weer de redenering van hoofdstuk 3 terugvinden: de satan is van Christus geweken, niet maar voor een tijd (zoals in Luc. 4 : 13), doch nu voorgoed (vgl. Openb. 12 : 5); Gods kinderen zijn in Christus geborgen; zo komen ook zij veilig door de aanvallen van Satan heen. Daarom kies ik in het slot van vs. 18 voor de vertaling 'Hem' (met hoofdletter).

We vinden hier bovendien een uitdrukking die onze opvatting van „blijven in Christus" steunt. Er wordt nl. van onze tegenpartij, de wereld, gezegd, dat die „geheel in den Boze ligt" (vs. 19); men kan ook vertalen: „geplaatst is". (N.B. Waar in vs. 18 sprake is van „den Boze", zal men in vs. 19 toch wel niet moeten vertalen „het boze"!)

Van den Satan geldt evenals van Christus, dat hij zijn volgelingen in zich heeft 'wonen' ('liggen'). Zoals wij, gelovigen, op Christus leven, zo vegeteren de ongelovigen op den Boze. Er zijn twee elkaar vijandige 'concentraties' in het spel: Christus en Satan.

De gevolgtrekking uit deze nieuwe opvatting van 1 Joh. 3 : 9 zal duidelijk zijn: deze tekst spreekt helemaal niet van een 'ingebouwde beveiliging' in den gelovige, van een onvernietigbare goddelijke levenscel die hij in zich meedraagt, en die hem voor Satan en zonde behoedt. Johannes spreekt hier van ons **geborgen zijn in Christus**. Hij herhaalt het nog eens in vs. 20: „en wij zijn (!) in den Waarachtige, in Zijn Zoon Jezus Christus. **Déze is de waarachtige God en het eeuwige**

D. Holwerda - Zuidhorn

---

leven". Laten wij er dan ook eens volle ernst mee maken dit leven **buiten onszelf** te zoeken, daar waar het alléén maar is: in **Jezus Christus**.

¹⁾ In Spr. 14 : 33 heeft het N.B.G. in een soortgelijke context 'rusten' gehandhaafd: „In het hart van den verstandige rust de wijsheid". Ook hier lijkt mij 'woont' beter op z'n plaats, vgl. Spr. 8 : 12.

Als we in Spr. 21 : 16 de Stat.-vert. („een mens die van de weg des verstands afdwaalt zal in de gemeente der doden rusten") vergelijken met de N.B.G.-weergave („een mens die afdwaalt van de weg van het verstand zal tot rust komen in de vergadering der schimmen"), dan vragen we ons af, of deze laatste vertaling wel een verbetering betekent t.o.v. de eerste. Zou de bedoeling niet zijn, dat zo iemand 'komt wonen' in het dodenrijk, d.w.z.

dat hij daar 'terecht komt'? (Vgl. Job 17 : 13). In dit verband merk ik nog op, dat 'rust' in het O.T. meermalen zoveel als 'woning' betekent: vgl. Ruth 3 : 1 (Naomi gunt haar schoondochter graag een eigen 'home', vgl. 1 : 9); Ps. 132 : 14 („dit is mijn rust, hier zal Ik wonen"); zie ook Jes. 66 : 1. Deze betekenis werkt nog na in het N.T., vgl. Matth. 12 : 43 (Luc. 11 : 24): de boze geest, van wien we daar lezen, is niet overspannen en aan rust toe; neen, hij is op straat gezet en zoekt een ander **onderkomen**.

²⁾ Wisseling van onderwerp zonder expresse aanduiding vindt men vaker; zo b.v. 1 Joh. 5 : 16 „wanneer iemand zijn broeder ziet zondigen, dan zal hij voor hem bidden en Hij (d.i. niet de bidder, maar God) zal hem leven geven".

³⁾ Letterlijk staat er „niet aanraakt", dat betekent 'niet te na komt', vgl. Zach. 2 : 8.

Enkele cijfers kunnen één en ander staten: men neemt aan, dat tegen eind 1969 het totaal der communistische strijdkrachten met ca. 50.000 man was gedaald (in één jaar) tot ongeveer 240.000 man: t.w. 100.000 Noord-Vietnamese soldaten, 40.000 Vietcong-strijders van de 'hoofdmacht', en 100.000 'ongeregelde' soldaten en guerilla's. Belangrijker dan de cijfers zijn echter de gegevens over de morele afbrokkeling van de communistische eenheden. De vastberaden campagne van 'politieke opvoeding' bleek te verlopen; de herbezetting van de dorpen bleek in veel gevallen een verloren race tegen de Zuid-Vietnamese acties; in logistiek (d.w.z. verzorging-technisch) opzicht was het verlies van veel grondgebied voelbaar in een sterk verminderde voedselaanvoer vanuit 't land-zélf. Ten overvloede waren de voorheen rijke voedselvoorraden in menig geval óf uitgeput, óf opgespoord door de Amerikanen. Daardoor was men in al te grote mate afhankelijk geraakt van bevoorradingsmogelijkheden-van-óver-de-grens, voor de vitale rijstvoorziening; daarbij denkt men dan zeer speciaal aan Cambodja.¹⁾

Wonderlijk genoeg was zelfs de verbetering in vuurkracht gepaard gegaan met een grotere gevoeligheid voor goed functionerende aanvoerlijnen: het Russische AK 47-automaatgeweer dat de Vietcong nu als standaard-bewapening heeft, is een effectief wapen, maar dankzij het afwijkende kaliber is het gebruikmaken van buitgemaakte munitie, waar de Vietcong-strijders zo sterk in waren, voortaan uitgesloten. Op die manier zijn zelfs guerilla-groepjes tegenwoordig voor munitie-aanvoer aangewezen op bevoorrading van buiten Zuid-Vietnam.

—o—

Het was vanzelfsprekend moeilijk, om de loop der gebeurtenissen in het regeringscentrum Hanoi enigermate betrouwbaar te reconstrueren. Men pleegt de strategie der aanvallen op de stedelijke centra (de zgn. escalatie-in-fasen van de 'volks-oorlog', teneinde in korte tijd de beslissende overwinning te kunnen behalen) veelal toe te schrijven aan generaal Vo Nguyen Giap en Le Duan. Zoals ik in een artikel een jaar geleden al aangaf, hield dat volgens experts, b.v. Douglas Pike, tevens in, een brok invloed van de pro-Russische groepering in Hanoi. In elk geval klopte het niet met de Mao-doctrine van de 'slepende oorlog'. Voor deze Russofielen is de débacle van 1968 dan inderdaad wel 'n erge klap geweest. Desondanks viel er geen wijziging of verschuiving binnen de regeringstop in Noord-Vietnam te bespeuren; en ook is het fanatisme, waarmee men vecht, er nauwelijks door verminderd. Zelfs de ernstige overstromingen van de 'Rode Rivier', en de dood van Oom Ho in september jongstleden hebben die bereidheid tot dóórvechten niet aangetast.

Eén indicatie van de thans geldende gedachtengang kreeg men in handen: de communistische kaderleden in Zuid-Vietnam werd in juli 1969 een geheime analyse van de situatie toegespeeld, waarin de toestand als volgt samenvatte: „het 'algemeen offensief' van 1968 had helaas niet de verwachte 'algemene opstand' ten gevolge gehad, maar hetgeen toen wél bereikt was, diende men thans zoveel mogelijk te combineren met verhevigde pogingen tot 'gewapende propaganda' in de dorpen." In feite is het dus wel duidelijk, dat men de 'slepende oorlog' nu weer als voornaamste taktiek wenst te beschouwen.

—o—

Juist uit het oogpunt van politieke overwegingen kon dit type oorlog voor Hanoi wel eens het meest aantrekkelijke zijn. Aangezien Amerika in gebreke bleef, het bewind

ZUID-VIETNAM: de strategische situatie in 1969

Elk voorjaar wordt door het Amerikaanse tijdschrift 'Time' een aantal 'hersengymnastiek-vragen' uitgegeven, die als 'Timetest' vooral op scholen een plezierig hulpmiddel vormen, om het meest recente nieuws even door te nemen. Tussen de honderd vragen, die, alle nieuws, van internationale politiek tot sport en cultuur bestrijken, stond ditmaal ook een groepje vragen, waarbij men wilde nagaan, of nieuw-ontstane begrippen ook al thuisgebracht konden worden.

Voor het woord 'Vietnamisation' moest dan de betekenis gekozen worden: 'Het op grotere schaal gaan deelnemen door de Zuid-Vietnamese strijdkrachten aan de oorlog, hetgeen tegelijkertijd inhoudt, een zich geleidelijk in dezelfde mate terugtrekken van Amerikaanse militairen'.

De poging, om dit programmapunt te verwezenlijken, heeft inderdaad in het afgelopen jaar in de buitenlandse politiek van de U.S.A. een belangrijke rol gespeeld.

Graag wil ik in dit artikel proberen, de gebeurtenissen op strategisch gebied rond het Vietnamese conflict in het jaar 1969 samen te vatten. Daarbij volg ik in grote lijnen de voorstelling, die het blad Internationale Spectator biedt in zijn enkele weken geleden verschenen speciaal-nummer 'Strategic Survey 1969'.

Elk jaar worden de gegevens voor dit jaar-overzicht bij elkaar gebracht door het gezaghebbende Institute for Strategic Studies te Londen, zodat men in één flink tijdschrift de belangrijkste gebeurtenissen kan nalezen met betrekking tot het Nabije Oosten, de Salt-besprekingen, het Chinese grensconflict en de luchtpiraterij, om maar enkele aspecten te noemen.

—o—

Er sneuvelden in 1969 aan het Vietnamese front ca. 9.500 Amerikaanse militairen. Bovendien kostte de oorlog-daar Amerika circa 26 miljard dollar. Ondanks dit hoge aantal mensenlevens en dit gigantische bedrag moet men bedenken, dat er toch in '69 méér is bereikt en tegen minder offers, dan in voorgaande jaren het geval was. Ter vergelijking: in 1968 sneuvelden er 15.000 Amerikanen... Bovendien was de financiële last toen ook bepaald zwaarder.

Wellicht is het belangrijkste succes voor Amerika geweest, dat men in staat bleek,

aan te tonen, hoezeer Noord-Vietnam en de Vietcong in 1968 afbreuk was gedaan. Tijdens de grote offensieven van februari en mei 1968 waren door de Noord-Vietnamese eenheden dermate grote verliezen geleden, dat in feite de elite van Hanoi's leger was vernietigd. Het leek er dan ook in 1969 niet erg op, dat men aan een redelijk herstel van de opgelopen schade toekwam. Dit viel ook af te lezen uit de snel minder wordende aantallen infiltranten in lente en zomer 1969; waarbij ook meespeelde de grote behoefte aan mankracht, om de schade tengevolge van ernstige overstromingen in Noord-Vietnam weer goed te maken. En toen weer wat meer infiltraties plaatsvonden, na september jl., bleek nog des te meer, dat de kwaliteit, militair gezien, van deze nieuwelingen, stukken minder was geworden: ze waren jonger, minder goed getraind, en ook hun moreel lag duidelijk lager, dan bij hun voorgangers het geval was geweest.

—o—

Ook de Vietcong had er moeite mee, aan voldoende mensen te komen. Men was in 1968 gedwongen geweest, een flink stuk van het basisgebied op het platteland op te geven, omdat men veel terrein, dat reeds onder controle was, had moeten verlaten bij de grote gezamenlijke aanval op de steden tijdens het Thet-offensief.

Toen men van die mislukte aanval terugkeerde, bleek, hoezeer men aan controle had ingeboet in de dorpen. Temeer, omdat de Zuid-Vietnamese regering inmiddels de gelegenheid had benut, om het ontstane machtsvacuüm in die dorpen op te vullen.

Saigon boekte bepaald succes met zijn programma van 'versnelde pacificatie': dorpelingen, die indertijd halsoverkop naar de steden waren gevlucht, keerden thans in grote aantallen naar hun huis terug, waar zij in toenemende mate effectieve bescherming genoten van de centrale regering. Een duidelijke indicatie dus van het stijgende vertrouwen, dat men in die regering had; hetgeen ook weer resulteerde in een grotere toeloop van vrijwilligers voor de verschillende niveaus der defensie. Juist dus uit die sfeer, waaruit totnutoe de Vietcong zijn mensen had weten te recrutereren!

—o—

H. L. Bogaard - Zaltbommel

van Thieu in Saigon in de steek te laten, kwam het Nationale Bevrijdingsfront er in juni 1969 toe, zijn eigen bewind te creëren: het 'Voorlopige Revolutionaire Bewind van Zuid-Vietnam'. Al had deze 'regering' dan nog niet de beschikking over een hoofdstad of een eigen administratie, toch achtten de meeste communistische regimes het geraden, tot een spoedige erkenning over te gaan. China, Rusland en zijn satellieten, plus elf niet-communistische landen deden deze stap dan ook. Deze gang van zaken bood in ieder geval het voordeel, dat men in de politieke belangstelling stond; naarmate het vechten langer zou kunnen worden volgehouden, zou dat aantrekkelijker blijken. Een heel belangrijk aspect is daarbij nog geweest het motief, dat een zekere afzijdigheid voor Hanoi ook wel opportuun kon zijn gedurende de periode, dat de Amerikanen, min of meer onder druk van hun eigen thuisfront, bezig waren, zich uit Zuid-Vietnam terug te trekken. Ondanks de voorstelling van zaken, die Nixon en zijn ministers trachtten te blijven geven, was het tegen de jaarwisseling toch wel duidelijk, dat men zeker 115.000 Amerikaanse soldaten zou onttrekken aan de totale troepenmacht. En dit zou, gevoegd bij de berichten uit Amerika over de daar nog steeds voortdurende aversie van de gehele oorlog, een redelijk motief voor Hanoi kunnen vormen, om de 'slepende oorlog' toch als iets meer dan alleen een wanhoopsgebaar te beschouwen.

—o—

Men deed in 1969 weinig moeite, het te doen voorkomen, alsof Cambodja en Laos buiten het Vietnamese conflict bleven. Prins Sihanouk beklagde zich meer dan eens over de steun aan de 'Red-Khmer'-opstandelingen in zijn land door Noordvietnamezen en Vietcong, én over het annexeren van gebied langs de Ho-Chi-Minhroute in het noordoosten van zijn land, door diezelfde buitenlanders.

Maar feitelijk kon hij weinig utruchten, zodat hij zelfs zijn dreigement, dat hij het wapentransport dóór Cambodja ten behoeve van de communisten zou doen beëindigen, stilzwijgend inslikte, toen het 'Voorlopige Revolutionaire Bewind' een wel heel duidelijk waarde-loze belofte deed, dat de bezetting van Cambodjaans gebied onmiddellijk zou eindigen, zodra de oorlog in Zuid-Vietnam was afgelopen...

In Laos wist de centrale regering, na aanvankelijke tegenslag, in een nieuw offensief tegen de gecombineerde strijdmacht van Pathet-Lao en Noordvietnamezen, in september de Vlakte der Kruiken te herwinnen (zolang het duurde, overigens, want inmiddels zijn de rollen alweer omgedraaid!)

In het algemeen heerste er in Laos een wankel evenwicht, in zoverre, dat de regeringstroepen de vrij smalle Laotiaanse vlakten onder controle hebben, terwijl de communisten de baas zijn in de ruimere berggebieden.

Niet alleen in Laos en Cambodja, maar in geheel Zuid-Oost-Azië — vanaf India tot Indonesië toe — werd de bevolking gedurende heel dit jaar 1969 continu gebombardeerd met een bijzonder venijnig soort radio-propaganda vanuit Peking. Steeds op één thema: 'Langdurige oorlog op de basis van zelfvertrouwen'. Voortaan zou dus, want dat schijnt wel het motief te zijn, overal de 'volksoorlog' dienen te worden uitgevochten met plaatselijk voorhanden zijnde mankracht. En misschien is het toevallig, misschien ook niet, maar deze boodschap komt heel sterk overeen met datgene wat Nixon aan Thieu had te zeggen in juni 1969, en met de politiek, die Nixon en Agnew samen uitstippelden tijdens hun reizen door het Verre Oosten gedurende de resterende maanden van het jaar 1969.

Zaltbommel, 19 mei 1970.

¹⁾ Daareven meldden de nieuwsberichten, dat volgens berichten uit Viëtnam de Noordvietnamese troepen oprukten in de richting van de rijstvelden, kennelijk met als belangrijk motief daarbij het in bezit te krijgen van de rijstooft, die, zoals zojuist aangegeven, voor de ravitaillering van het front in Zuid-Vietnam van zo groot belang is.

Met verheffing van stem

En dan zouden we nog eens spreken over een melodie-instrument in de kerk. Om de kerkzang te steunen. Ook om de gemeente te helpen bij een minder bekende psalmwijs. Om op die manier ons psalmrepertoire aanzienlijk uit te breiden. Om onze jeugd een emplooi in de liturgie te verschaffen. Maar vooral om de schoonheid van onze kerkzang te verhogen.

Er zijn immers tal van psalmwijzen, die nagenoeg niet worden gebruikt. Omdat de predikant ze niet kent, of omdat hij een fiasco vreest als hij ze opgeeft, of eenvoudig krachtens de inertiewet: omdat die psalmen altijd al verwaarloosd werden. En toch is dat bepaaldelijk onzin. Er is — zeggen de deskundigen — zeer weinig kwaliteitsverschil tussen de psalmmelodieën onderling. Een van de mensen, die in de vorige eeuw meenden onze psalmen vierstemmig te moeten harmoniseren, merkte pas bij psalm 59 op: „dit is de eerste psalmwijze, die bepaald onzingbaar moet worden geacht”. En de goede man had het nog mis ook: want hij ging uit van de beroerde berijming van 1773 — maar bij een moderne berijming blijkt ook deze melodie normaal bruikbaar te zijn.

Wij hier beleven van tijd tot tijd een kerkdienst, speciaal belegd voor de „gehandicapten” uit onze omgeving. En omdat we dit doen in overleg met enkele andere plaatselijke kerken, profiteren wij van enkele plaatselijke verworvenheden: we gebruiken daarbij een trompettist! Jawel, zei meneer de Uil. Een trompettist, die er zijn mag. Hij is nooit vervelend, speelt niet meer dan gevraagd wordt. Maar áls hij gevraagd wordt haalt hij er de melodie zo lekker uit, dat zelfs zeer misdeelde kinderen juichen, elk op zijne wijze, en Gods eer uit het kerkstof klinkt, dat het een lust is. En als je met hem een nette afspraak maakt, geeft hij bij de slotzang nog een mooie discanterende stem op de koop toe. Stel u voor: bij de laatste gelegenheid was de slotzang „Ere zij aan God de vader” (we staan buiten het kerkverband en zijn niet meer gebonden aan het beperkte repertoire uit art. 69 K.O.). De inzet van dat lied is toch een fanfare, nietwaar? Dies gaf ik een fanfare als voorspel, waar de trompet de eerste twee regels van het koraal doorheen speelde. Natuurlijk vooraf netjes opgeschreven en ingestudeerd. Maar uit de kunst.

—o—

Goed. We bepalen ons eerst tot het hoognodige; voor we in het diepe komen moeten we door de pierebak. We spreken dus nu over de steun, die een melodie-instrument aan weifelende kerkzang kan geven.

De tijd is voorbij, dat onze jeugd op de lagere school de hele psalmbundel leerde zingen. Temeer omdat ze daarnaast zoveel andere versjes moet leren, komen de psalmen er nog al bekaaid af. Bovendien wordt er thuis veel minder gespeeld en gezongen dan vroeger; ook al omdat je voor een paar gulden reproducties van goede zang kunt kopen. (Ik zei: reproducties. Het verschil tussen een aardig meisje en haar foto.) En omdat de huiselijke zangbeoefening mitsgaders de schoolzang onvoldoende zijn om het kerkelijk repertoire op peil te houden, is extra hulp geen luxe meer.

Uw organist zal bij een weinig-bekende psalm de melodie vooraf spelen. Zo duidelijk

mogelijk. Als het even kan met een uitkomende stem. Maar onze kerken zijn niet rijk aan orgels met uitkomende stemmen. En dan kan een blokfluit, of een hobo, of een klarinet, of een trompet, of een cornet à pistons, of een walddhoorn uitkomst brengen. Voor een kleine vergadering is de alt-blokfluit al heel wat mans. Wist u dat de altblokfluit in de 17e eeuw hét solo-instrument in het kamerorkest was? Maar ook de latere dwarsfluit, met zijn vrolijke en sterke klank, kan wonderen doen; in Eindhoven hoorde ik eens een paar meisjes dwarsfluit blazen, dat het een lust was: ze trokken de hele kerk mee, hoort u? De klarinet heeft, eerlijk gezegd, zijn karakter niet mee: klinkt beter op bruiloften en partijen dan in een godshuis; was in Israël niet in de tempelmuziek opgenomen, maar gold als syrisch dansinstrument. Toch, als u niet anders hebt, verguis ook de klarinet niet. De hobo (u zegge hobó, komt van hautbois: een hoogklinkend houten instrument) is een gave van boven, een verrukking van zuiverheid. Elk concert begint immers met een gave toon a, lang aangehouden door de hobó; ieder ander instrument richt zijn stemming gaarne naar deze hoogwaardige toon. En wat het koper betreft: de trompet geeft een zilveren klank, die de melodielijn haarscherp tekent. De hoorn geeft de melodie in een warmer tint, een ronder toon. De cornet (betekent kleine hoorn) ligt daar in karakter tussen in. Alle zijn ze geschikt voor een uitkomende stem ter ondersteuning van de kerkzang.

—o—

Even terzijde. In de psalmen is soms sprake van zingen op een „verhoogde toon”. Er zijn organisten die menen, bij dit woord aan een modulerend muizentrapje te mogen denken, en hun zangers behendig op een hoger tonaal niveau te mogen sleuren. Ik kan dat nooit plaatsen. Toegegeven dat dit tonale gesleut het voor de zeer-populaire en onbeschaafde muziek wel doet — het blijft een muzikale stoeipartij, die in de kerkstijl niet past.

Bij die „verhoogde toon” van het oude testament bestaan naar ik meen maar twee mogelijkheden. Ofwel de kleine snaarinstrumenten speelden de mannenstemmen enkele octaven hoger mee. Ofwel er is sprake van een „cantus firmus”, een dominerende tenor bijvoorbeeld, tegen de achtergrond van een zachtzingend levietenkoor.

In beide gevallen echter gaat het om een uitkomende stem. Nu, daar spreken we over. Onze kleine kerkorgels, onze harmoniums, onze piano's en onze positieven (u merkt dat we de elektronische ellende onbesproken laten) missen gemeenlijk de sterke, welluidende, uitkomende stem; welke stem vaak dringend nodig is om de gemeente in het rechte spoor te houden. Immers reeds in een klein gezelschap kunt u merken hoe een enkele zanger, die de melodie blijkt te kennen en doelbewust elke interval weet te nemen, zijn

---

D. W. L. Milo - Vierhouten

---

hele omgeving meeneemt en in veilige haven loodst. Hoeveel te meer geldt dat voor een grote schare, die soms verjaagd, verstrooid moet zuchten. Trouwens: op die enkele deskundige voorzanger komen we straks nog wel terug.

—o—

Tot nu toe spraken we over een instrumentale uitkomende stem, die de melodie steunt of helpt voorbereiden. Dat is wel het gewoonste werk, waarvoor u zulk een instrument gebruiken kunt. Maar er is edeler werk aan de winkel — als u toch eenmaal een solist bezit.

Wanneer de gemeente de melodie al goed kent, of wanneer zij enkele coupletten goed heeft gezongen, kan een melodisch instrument aan het slotcouplet een ongewone luister geven: het kan discanteren!

Discanteren betekent eigenlijk: de déchant, de tegenzang leveren. In vroeger eeuwen werd de melodie door de tenor gezongen, door de hoge mannenstem. De lage mannenstem vormde de bassus, de basis van de samenhang. De vrouwenstemmen gaven daar boven uit een superius of een discantus; een bovenstem of tegenzang.

Welnu. Wanneer uw trompettist zijn werk kent, en bij de slotzang niet meer steun aan de zang behoeft te verlenen, en bovendien nog embouchure genoeg heeft om iets te wagen — dan kan hij een vrolijke tegenzang spelen, dwars door de zangmelodie en het orgel heen. Wanneer dat goed is voorbereid weet u niet wat u hoort. Wat kan dat onze kerkzanger's animeren om te zingen: met hoofd en hart en stem (en met handen en voeten, zei Chrysostomus). Zo'n discant moogt u van mij vergelijken bij de voormiddeleeuwse jubilus: de klaterende klinkerzang, die woordeloze ontroering, waar Augustinus zo gek mee was. Als u dit meemaakt verstaat u, op welk niveau onze psalmwijzen eigenlijk wel liggen; dan ziet u welke goudmijnen nog onontgonnen bleven; dan stelt u vast hoeveel talenten in onze gemeenten „in zweetdoeken begraven” zijn gebleven. Is het niet doodzonde, dat onze kerken eeuwen lang haar mooiste zangwijzen ongebruikt lieten; haar beste kunstenaars hebben weggestuurd naar de „wereldse” muziekbeoefening; en lak hadden aan de kunstzinnige broeders en zusters?

—o—

Wat — hebt u geen muzikale jeugd in uw gemeente? Och natuurlijk wel. Ze spelen nu misschien clandestien in een beatbandje, straks op bruiloften en partijen, vervolgens in een dansensemble en dan hoort u er niets meer van. Als de hemel het niet genadiglijk verhoedt; als u niet tijdig emplot zoekt voor de jonge talenten, hun een taak en een plaats geeft in de kerk. Want optreden op zondag betekent studeren op weekdagen.

Geeft u ze maar een paar solo-instrumenten. Een trompet, een dwarsfluit, een cornet à pistons, een blokfluit. In overleg met uw organist natuurlijk. En in overleg met een ervaren muziekinstruenteur, die ze in enige maanden tot enige jaren wegwijst maakt. Het beste kunnen de jongelui meteen lid worden van een harmonie- of fanfarecorps, wanneer daar een geschikt instrument vacant is. Dan krijgen ze een min of meer afgeronde muziektheoretische opleiding en raken „spelerwijs” vertrouwd met alle kleine problemen.

Weet u waar Ruinerwold ligt? Juist, ergens in Drenthe. Ik kwam er eens in het gebouw van de Gereformeerde Kerk, zag een kast onder de kansel open staan, en vond daar een cornet in liggen. Zo iets doet je toch goed? Een kerkelijk muziekinstrument, een heilig gebruiksvoorwerp onder het altaar, in een onbekend gehucht ergens in Drenthe. Wat daar kan, kan bij u toch ook?

In Friesland heeft men op enkele plaatsen nog steeds het eeuwenoude koperorkest in de kerk aangehouden; u hebt het onlangs voor de televisie kunnen zien en horen. En hoe! Het klinkt beter dan de meeste kerkorgels. En je kunt er heerlijk bij zingen. Vertelt u maar nooit, dat het koper niet in de kerk „hoort”. Weet u wát in de kerk contrabande is? Het kerkorgel! Dat is door diverse generale synoden (en wel Dordt 1574, Dordt 1578 en Middelburg 1581) verboden; aan de predikanten werd last gegeven deze instrumenten uit de kerken te verwijderen. Gemeen accoord, gezamenlijke afspraken heet dat vandaag; „de Heere uw eden houden”, zeggen ze. Nooit een bezwaarschrift ingediend, nooit een orgel afgebroken, maar clandestien aangehouden. En toch nooit een kerk geëxcommuniceerd. Hoe bestaat het.

Maar over geen enkel melodie-instrument heeft een synode zich ooit opgewonden. En wilt u liever terug naar de oudtestamentische inzettingen? Zelfs dat loont de moeite. Daar

vindt u de zilveren trompet — zij het uitsluitend door de priesters geblazen en dus buiten de tempelmuziek. Daar vindt u ook de hoorn, en wel de ramshoorn; geen muziekinstrument maar een functie als de kerkklok. Daar vindt u verder de grote en kleine snaarinstrumenten, die de melodie der levieten in octaven meespelden. Daar vindt u ook het slagwerk, dat de accenten van elke volzin door de zangers zelf mocht aangeven. Daar vindt u ook de schellenkrans, die aan de zang peper en zout naar smaak mocht toevoegen.

U moet dus maar niet te benauwd zijn om slagwerk en melodie-instrumenten in de eredienst in te passen. Geen kerkenorde, die u iets verbiedt. Geen kerkverband, dat u kan tegenhouden. Geen dogmaticus, die u kan verketteren. Looft de Heere met luidklinkende cymbalen. Halleluja.

STUDENTENLEVEN

Aan degenen die in Groningen gaan studeren. Zoals ieder jaar richt de Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” zich tot jullie om de aandacht op het bestaan van deze vereniging te vestigen.

„Hendrik de Cock” is de enige erkende vereniging met christelijke grondslag. Dat dit geen loze kreet is proberen wij te bewijzen door o.a. bijbelkringen en weekenden te organiseren.

Wie na deze woorden mocht denken dat wij een stelletje koffiedrinkende mannenbroeders zijn heeft het mis. Ook bij ons geldt: gezelligheid kent geen tijd.

(Informatie) weken, welke gehouden worden Gedurende de K(ommissie) E(erstejaars) van 24 aug. t.m. 11 sept. is onze sociëteit open en is iedereen daar van harte welkom.

Novitiaatscommissie '70
V.G.S. „Hendrik de Cock”

P.S. Opgave voor lidmaatschap van V.G.S. „Hendrik de Cock” bij: P. Campersingel 195a, tel. 050-24271, Groningen.

TE BERDE

De verontreiniging van het milieu, zoals dat tegenwoordig heet, staat in het middelpunt van de belangstelling.

Terecht.

Wat heeft men aan welvaart, als het wel-zijn daardoor in gevaar komt, of zelfs geheel verdwijnt?

Als inwoner van een klein dorp aan de Lek heeft men van de milieuverontreiniging niet zo veel last.

Je kunt bij ons 's avonds een uil horen schreeuwen, en 's morgens vroeg en 's avonds laat hoort men de vogels zingen.

Toch zeggen de bewoners van het dorp, die er iets van af kunnen weten, dat de milieuverontreiniging ook in ons dorp plaats vindt.

Er zijn vlinders die je nooit meer ziet.

Een paar jaar geleden nog wel.

Er zijn vogels, die je nooit meer ziet en hoort.

Een paar jaar geleden nog wel.

Dat komt van de bestrijdingsmiddelen, die men in de landbouw gebruikt.

Als dominee van een gemeente, die voor een groot deel bestaat uit agrariërs, is het

niet moeilijk om te aanvaarden dat de bestrijdingsmiddelen een noodzaak zijn. Vooral in deze tijd, die voor de landbouwers toch al niet zo makkelijk is. Men streeft naar een zo'n hoog mogelijke opbrengst van de bodem. En dan zijn bestrijdingsmiddelen van onkruid en ziekten, een noodzakelijke bezigheid.

Toch is er iets dat ik maar moeilijk kan rijmen met het verlangen de milieuverontreiniging tot een zo gering mogelijke omvang te beperken.

Ik weet niet wie er verantwoordelijk voor is. Dat kan zijn: rijkswaterstaat. Het kan ook zijn: het hoogheemraadschap van de Alblasserwaard.

Tussen Lexmond en Langerak kan men zien dat het gras op de glooiingen van de dijken dood gespoten wordt.

Vroeger werd dat afgemaaid.

Het zal wel zo zijn dat dood-sputten een goedkopere oplossing is dan afmaaien.

Maar het vergif dat men gebruikt om het gras dood te spuiten komt tenslotte terecht in de rivier.

Een rivier, waarin men enkele jaren geleden nog met genoegen ging zwemmen, maar die men nu mijdt, al was het alleen maar om de olie die op het water drijft.

Of schippers van olieboten altijd de voorschriften in acht nemen is al lang een vraag bij me.

Maar als verantwoordelijke instanties nu ook nog vergif gaan gebruiken om de hellingen

van de dijken schoon te houden van gras, dan vraagt men zich af of er wel voldoende verantwoordelijkheidsbesef is bij de desbetreffende instanties.

Het is een ongelooflijk lelijk gezicht om die dode taluds te bekijken. Terwijl het zulk een mooi gezicht is als men het gras ziet groeien en op de tijd, dat het nodig is, afgemaaid te zien.

„Denkend aan Holland zie ik brede rivieren onder de einder stromen.” zo zei een dichter. Maar hij zou dat mooie gedicht nooit hebben kunnen maken als hij had moeten kijken naar de dorre en doodse hellingen van de dijken, waartegen wij tegenwoordig moeten aankijken.

O zeker, ik weet het wel. Dood-sputten van het gras is goedkoper dan het aantal maaiuren dat anders uitgegeven moet worden. Maar welvaart is wat anders dan welzijn. En het zou goed zijn als waterstaat of de dijkgraaf of het hoogheemraadschap dat ook eens gingen bedenken.

En als de schippers nog eens ophielden om hun tankschepen schoon te maken op de rivier in plaats van op de daarvoor aangewezen plaatsen, dan zou er, wat betreft de verontreiniging van het oppervlaktewater, al heel wat bereikt zijn.

Dan zouden er misschien weer gedichten gemaakt worden over de brede stromen, die in ons land vloeien.

AMELINK

„Jeugd tussen God en chaos”

II

We vinden hetzelfde terug bij de filosoof H. Marcuse (Amerikaan, eveneens van Duits-joodse afkomst), die het begrip 'grote weigering' heeft ingevoerd. De invloed van deze neo-marxistische sociaal-filosof onderschatte men niet. Hoewel veel studenten van de geschriften van Marcuse weinig of niets gelezen hebben, is zijn maatschappij-analyse uitermate waardevol voor het begrijpen van veel protesten. In zijn maatschappij-analyse zit zijn kracht, want als het om alternatieven gaat, valt hij nogal tegen. Marcuse is evenals Marx een dialektisch denker. Het konflikt speelt bij hem een centrale rol. Toch is er een essentieel verschil. Marx geloofde, dat in de loop van het historisch-dialektisch proces besloten lag, dat de kapitalistische maatschappij ten onder zou gaan. Dit vaste geloof heeft Marcuse niet. Hij stelt, dat het in onze hooggeïndustrialiseerde samenleving en met de opkomst van de technologie mogelijk is protesten tegen de gevestigde orde van de samenleving onschadelijk te maken. Wij leven in een konsumptie-maatschappij met een grote hoeveelheid produkten. Auto's, kleurent.v. en alle mogelijke wasmiddelen. Er worsteeds meer nieuwe produkten gemaakt en via de moderne communicatiemiddelen worden ze aan de man gebracht.

De konsumptie-maatschappij draait door, draait dol...

Marcuse vraagt dan of dit inderdaad wel echte menselijke behoeften zijn. Zonder het helemaal eens te zijn met wat Marcuse ziet als ware behoeften, is het onderscheid met kunstmatig gekreëerde behoeften niet zinloos. Het tragische is o.a., dat onze konsumptie-maatschappij haar produkten zo geraffineerd in de huiskamers weet te brengen, dat de mensen gemanipuleerd worden. Dit is volgens Marcuse een angstaanjagende ontwikkeling. De mensen worden gemanipuleerd op vrijwel elk terrein en zij zijn tevreden met hun lot. Deze konsumptie-maatschappij noemt Marcuse ééndimensionaal en dat is een aanklacht!

De feitelijkheid van een hoog konsumptie-niveau en het perspectief van het voortgaan daarvan overheersen. Het vermogen om deze gevestigde gang van zaken te transcenderen is verloren gegaan, is althans zeer zwak. Deze ééndimensionaliteit heeft volgens Marcuse onze hele na-oorlogse cultuur doordrongen en wij zijn er te zeer tevreden mee. Het gouden kalf van onze tijd is: de consumptie.

In veel opzichten heeft Marcuse m.i. gelijk. Veel mensen zijn in zekere zin maatschappij-blind geworden. Het kritisch denken over de beginselen van de samenleving is uitermate zwak.

Marcuse citeert Bloch dan ook met instemming: „dat wat is, kan niet waar zijn”. Verandering, doorbreking van de gevestigde orde ziet Marcuse eventueel alleen nog komen van de outsiders, de dropouts. (Studenten, kunstenaars, e.d.) Hij wijst de beweging van ds. Martin Luther King af, omdat dit uiteindelijk volgens hem toch is een zich neerleggen bij de bestaande maatschappelijke orde.

Marcuse gaat verder. Hij weigert aan het maatschappelijk bestel mee te werken. Zijn hoop is vooral gevestigd op de zogenaamde dropouts. Zij moeten duidelijk, keihard neezeggen tegen deze wereld.

Zonder naar volledigheid te willen streven, moet toch melding gemaakt worden van de kritische maatschappijtheorie zoals die ontwikkeld is door sociologen en filosofen als Horkheimer, Adorno, Habermas e.a. Mensen

van de zogenaamde „Frankfurter Schule”.

Het doel van deze neo-marxistisch georiënteerde kritische theorie verschilt duidelijk van de traditionele maatschappijtheorie. Het gaat de kritische theoreticus niet om het vermeerderen van kennis als zodanig, maar om de emancipatie van de mens uit de hem in zijn vrijheid en ontplooiing belemmerende samenlevingsvormen. De betekenis van deze kritische theorie moet vooral gezien worden in de invloed, die het heeft op wetenschapsmensen en studenten, die met politieke en maatschappelijke problemen bezig zijn. Ook houde men goed in het oog, dat het hun niet gaat om kritiek op onderdelen. Het doel is: verandering van de maatschappij in haar geheel.

Overigens beseffe men goed, dat ik de genoemde figuren nogal geweld aangedaan heb. Ze moesten genoemd worden, er moest iets van gezegd worden, maar het is natuurlijk veel te weinig. Het is slechts de bedoeling enkele lijnen te traceren.

Studenten: van protest naar revolutie

In verband met hetgeen opgemerkt is over de jeugdsociologie en het in ogenschouw nemen van de konditionerende sociale context of van de zogenaamde oorzakenstructuur, wil ik nog iets zeggen over de studenten-opstanden in de konfliktsituaties van onze tijd.

Het zijn steeds de studenten: in de Napoleontische tijd waren zij in Duitsland en Oostenrijk de vechters voor een nationale herleving, bij de val van diktator Peron in Argentinië (1955) speelden zij een belangrijke rol, bij de val van Battista op Cuba, 1958, in Korea, 1960, tijdens de regering Diem in Vietnam, 1963, tijdens de opstand in Hongarije, 1956, in Tsjecho-Slowakije, Frankrijk, Duitsland (1968), in de talenstrijd in België, 1968. Noem maar op.

Het gaat nu niet om de verschillende nota's en rapporten over de universiteitsstructuur. Het gaat om het typeren van de bewegingen als antwoorden.

Ton Regtien heeft duidelijk gezegd, dat het hem en zijn medestanders zelfs niet gaat om een interne verbouwing van de universiteit. Hun kritiek gaat niet tegen bepaalde randverschijnselen. Zij zijn radikaal: verandering van de hele samenleving.

We leven in een welvaartsmaatschappij en tóch groeit het onbehagen. Er is in het westen een overvloed aan consumptiegoederen en tóch is er protest. Juist tégen die konsumptie-maatschappij als technisch-ekonomisch bestel. Noemde Marx godsdienst opium van het volk, dat diende om de onderdrukking te vergeten en om uit te zien naar het hiernamaals, zo is volgens de critici vandaag de consumptie, de welvaart opium van het volk. Vandaag echter onder het devies: na ons de zondvloed.

Men kan zich van de rebellerende critici afmaken met de opmerking, dat het in de lucht zit, dat ze overal tegen zijn, dat ze zelf geen verantwoordelijkheid durven dragen enz. Het gaat evenwel in alle opzichten om meer!

In de grond van de zaak is het ongerustheid, angst soms.

Redenen: honger in de ontwikkelingslanden, rijke landen die steeds rijker en arme landen die nog armer worden, een benauwende bewapeningswedloop, milieuverontreiniging enz. Zij nemen niet genoegen met: zo is het nu eenmaal, niets is volmaakt, oorlogen zijn er altijd geweest, mensen zijn nu eenmaal niet gelijk, niets aan te doen, e.a. Zij worden gekonfronteerd met een wereld vol

spanningen en zij hebben nog een leven voor zich... Zij zijn nog niet vast geroest in de gevestigde orde, in de samenleving met gevestigde belangen. Zij protesteren, omdat zij het kunnen. Zij zijn vaak negatief. Ik verdedig het niet, maar ik begrijp het wel.

Onze samenleving wordt in niet geringe mate beheerst door de invloed van het grootkapitaal. Deze macht van de industrie is duidelijk merkbaar in de politiek en in de universiteiten. Het grootkapitaal heeft belangen bij het in stand houden van het militaire apparaat. Hiertegen richt zich o.a. veel studentenprotest. De studentenleiders zijn in hun akties vooral gericht op het zogenaamde politiserend effect. Dat wil zeggen: de studenten moeten zich goed bewust worden van hun positie binnen de universiteit en van de plaats van de universiteit in de samenleving, die ééndimensionaal is. Dit alles uiteindelijk met het doel om de gevestigde orde van de samenleving te doorbreken en een gedemocratiseerde en gesocialiseerde samenleving te bereiken. Dus: eerst protest, vervolgens revolutie. Men streeft naar een humane maatschappij, die berust op solidariteit en samenwerking en niet op concurrentie en overheersing van machtsposities.

Dit streven treffen we ook aan in de proklamatie van de Oranje-Vrijstaat van Roel van Duyn. Deze proklamatie begint als volgt: „Hoe ontstaat uit de oude maatschappij een nieuwe maatschappij? Als een paddestoel op een rottende boomstronk... Waarom vergaat de oude maatschappij? Omdat zij zichzelf niet kan redden uit haar eigen konflikten. De revolutie heeft haast. De nieuwe maatschappij zal daarom al haar kennis aan sabotagetechnieken moeten benutten om de overgang van een autoritaire en vuile maatschappij naar een anti-autoritaire en schone maatschappij te bespoedigen. De nieuwe maatschappij is socialistisch, omdat ze het persoonlijk bezit van produktiemiddelen afgeschaft heeft.”

Nu moet men niet zeggen, dat dit anarchisme is, want dat zeggen Roel van Duyn c.s. in hun proklamatie zelf al: het is anarchisme.

Overigens is dit streven niet veel meer dan een hartstochtelijk protest. Konkrete, alternatieve mogelijkheden worden zelden gegeven. Dat deze mensen door marxistische ideeën geïnspireerd worden en dat zij een ideale socialistische samenleving op het oog hebben, wordt duidelijk door henzelf geschreven en hun geschriften worden vaak ten overvloede opgefleurd met afbeeldingen van Marx, Lenin, Mao, e.d.

Het is bekend, dat het aantal werkelijk aktieve studenten zeer gering is. Hun invloed is vaak erg groot en het aantal sympatisanten blijkt af en toe ook groter te zijn dan aanvankelijk werd aangenomen. Dit hangt evenwel af van de onderwerpen waar de activisten zich tegen keren. Dat de problemen in onze wereld voor het grijpen liggen en dat veel kritiek daarop terecht is, zal niemand tegenspreken.

Deze jonge activisten willen een andere wereld en voor het bereiken daarvan is een andere wijze van denken nodig. Een andere denkwijze betekent, dat er andere mensen nodig zijn. Mensen met een andere instelling en dat is het probleem van de opvoeding. Daarom is het niet vreemd, dat er ook democratiseringsaktiviteiten op middelbare scholen ontstaan zijn. Daarbij gaat het niet in de eerste plaats om plaatselijke toestanden of om kritiek op de Mammoetwet, maar om een (reeds beschreven) veel verder gaande zaak.

De protestaktiviteiten, die door studenten aan universiteiten begonnen zijn, worden tegenwoordig ook waargenomen op pedagogische akademies en middelbare scholen. Hier lopen echter vaak verschillende zaken door

---

H. E. S. Woldring - Amsterdam

---

elkaar: verschillende soorten kritiek op de Mammoetwet, het nadruk leggen op de ontwikkeling naar eigen aard en creativiteit van het kind, e.a. Naast deze kritiek aksentueert de werkgroep kritische leraren (Nijmegen) de fundamentele maatschappijverandering.

Waarom is de verandering van het onderwijs dan eerst noodzakelijk?

De kritische leraren willen een fundamentele democratie in de samenleving en om onze autoritaire maatschappij af te breken, moet eerst het autoritair onderwijs aan de kant. (Vergl. H. Bonset.) Het gaat dus niet om op zichzelf voortreffelijke onderwijsvernieuwingen, verbeteringen e.a. Het gaat tegen het autoritaire karakter van de structuur van de onderwijsinstellingen en van de maatschappij in haar totaliteit (Milikowski).

Het is ook hier nodig om het maatschappelijk karakter van de schoolkonflikten aan te tonen. Het gaat tegen het establishment, zoals W. Sprenger uit Beverwijk gezegd heeft en tegen elke opgelegde gezagsverhouding.

Herstructurering volgens 'one man one vote'

Onze samenleving vertoont een grote verscheidenheid van tussen-menselijke verhoudingen. De mens leeft in een veelheid van samenlevingsvormen en hij oriënteert zich naar bepaalde beginselen, die voor de samenleving en voor verschillende vormen van tussenmenselijke relaties gelden. Hij moet en wil aan deze normbeginselen zo goed mogelijk vorm geven. Dat is een bezigheid waarin feilbare mensen natuurlijk veel fouten maken. Dit impliceert, dat er in de samenleving tussenmenselijke verhoudingen en structuren bestaan, die zo 'gegroeid' zijn en als zodanig gelden, terwijl zij bij nauwlettend en kritisch onderzoek naar de structuurbeginselen bepaald ondeugdelijk blijken te zijn. (Structuur is een min of meer geïntegreerd eigengeaard geheel van menselijke verhoudingen dat resulteert in bepaalde vormen van sociaal handelen overeenkomstig de kwalificatie van de bedoelde structuur.)

Er wordt tegenwoordig veel gesproken over maatschappijstructuren en over herstructurering. Wil men daar zinvol over spreken, dan is het noodzakelijk eerst grondig studie te maken van de voor de verschillende structuren en voor de herstructureringen geldende structuurelementen. Dan zal het duidelijk zijn, dat er in het spreken over de structuur van een gezin, van een school, van een bedrijf of van een kerk sprake is van wezenlijk verschillende structuren. Plannen voor herstructurering moeten daarom ook wezenlijk verschillend zijn, gezien de verschillend geaarde structuren van de instellingen waar ze betrekking op hebben.

Van de zijde van de actieve studenten wordt met betrekking tot de herstructurering van de universiteit een fundamentele democratisering volgens het beginsel 'one man one vote' geëist.

Over alle onderwijs- en bestuurszaken willen zij stemmen volgens het principe: een stem per man, die aan het universitaire leven deelneemt. En het doet en niet toe, of dat nu een hoogleraar, een typiste of een student is.

M.i. wordt dit beginsel 'one man one vote' tot dogma verheven. Het walst over alle structuren in de samenleving heen, alsof de verschillen in eigengeaardheid der verschillende structuren niet bestaat. Ik acht het pleiten voor dit dogma een ongenueanceerde en onkritische bezigheid. Het is ook een gevaarlijke zaak, omdat het geen rekening houdt met de verschillende posities die binnen een bepaalde samenlevingsstructuur bestaan. Hoogleraren hebben een andere positie en een andere taak dan wetenschappelijke medewerkers en ook een andere positie dan studenten.

Het is natuurlijk juist dat universiteiten en scholen bestaan ten bate van de studenten en de scholieren. Zij staan in deze instellingen zonder meer centraal. Het onderwijs is er voor hen! Inpraak en medebeslissingsrecht acht ik daarom een goede en noodzakelijke zaak, maar op redelijke wijze gezien de eigen aard van de structuren der betreffende instelling. Het is onredelijk en onzinnig, wanneer studenten in de fakulteit de lakens gaan uitdelen op basis van het beginsel 'one man one vote'. Wat het aantal mensen betreft, zijn

de studenten toch altijd in meerderheid. Evenzeer onjuist is de situatie waarin hoogleraren of anderen zich door hun positie extra laten gelden. Het lijkt mij juist, dat in een fakulteitsvergadering de hoogleraren, de wetenschappelijke medewerkers, de studenten en het administratief en technisch personeel evenredig per geleding vertegenwoordigd zijn.

In bedrijven, scholen e.a. gaat het gezien de bijzondere aard van de structuur van deze instellingen weer anders. Ik laat het hierbij. Hopelijk is mijn bedoeling duidelijk: dat herstructureringspogingen van samenlevingsstructuren vaak zeer juist en noodzakelijk kunnen zijn en dat iedereen binnen een bepaalde structuur volledig erkend dient te worden naar de plaats die hij binnen dit grotere geheel inneemt.

Anti-revolutionair—kontra-revolutionair

Hoe gemakkelijk en vanzelfsprekend wordt in a.r.-kring in verband met de genoemde protesten en revolutiehoudingen gedacht aan Groen van Prinsterer's 'Ongeloof en Revolutie'. Een aantal lezingen, in de winter van 1845-1846 voor enkele vrienden gehouden, waarin hij aantoonde, dat er een natuurlijk en noodzakelijk verband bestond tussen ongeloof en revolutie.

Met revolutie, zegt hij „bedoel ik, niet eene der menigvuldige gebeurtenissen, waardoor verplaatsing van het openbaar gezag teweeg gebracht wordt: niet enkel den omwentelingsstorm welke in Frankrijk gewoed heeft; maar de omkeering van denkwijzen en gezindheid in geheel de Christenheid openbaar!” Als wij deze omschrijving en de tendens van 'Ongeloof en Revolutie' nemen, dan is het niet moeilijk te stellen, dat de revolutie van de studenten en van de kritische leraren niet los staat van de verwerping van het Evangelie. Integendeel! Evenwel is daar nog niet zo veel mee gezegd.

Tegenover de revolutie stelde Groen van Prinsterer het Evangelie als beginsel en grondslag en daarom noemde hij zich anti-revolutionair en niet kontra-revolutionair.

Dit laatste verreed hij, ja hij bestreed het zelfs. H. de Wilde (in: Niet Afgeweken) zegt, dat Groen niet in de eerste plaats de daad van de revolutie, nog veel minder de vele vruchten ervan, maar de hoofdgedachte van de revolutie bestreed.

Natuurlijk: tegen de revolutie, het Evangelie. Maar niet, zoals Bilderdijk en andere mensen van het Reveil, die de revolutiebeginselen en de gevolgen van de revolutionaire daden (de verbeteringen, die deze in veel opzichten met zich mee gebracht hadden) op één hoop gooiden. Groen beschouwde Bilderdijk c.s. als reaktionair. Het waren mannen, die doorsloegen naar de andere kant. Zij waren kontra-revolutionair en als zodanig konservatief.

Groen van Prinsterer wilde een positief christen zijn, die als overtuigd evangeliebelijder niet alles afkeurde wat de Franse Revolutie had voortgebracht. Hij wist heel goed, dat de toestanden in Frankrijk voor 'de revolutie' onhoudbaar waren. Het is dan ook niet juist om in verband met Groen en de anti-revolutionaire richting te gooien met etiketten progressief of konservatief. Daar gaat het namelijk niet om. Het gaat om de christelijke beginselen zonder meer en om het daaraan vorm geven in de praktijk.

M.i. is het erg belangrijk om in verband met de hedendaagse studentenrevoluties en maatschappijkritiek niet door te slaan naar een kontra-revolutionaire en reaktionaire politiek.

Hoezeer men de jeugdrevolutie ook afkeurt, daarmee is men er niet. Integendeel, dan begint het pas.

Anti-revolutionair betekent: doordringen tot de kern, tot de motieven die aan het gedrag ten grondslag liggen. Het betekent ook: leven vanuit het Evangelie en konstruktief werkzaam zijn in het zoeken naar alternatieven, want halfslachtigheid en konservatisme zijn tegen het links-radikalisme nooit bestand. In verband daarmee vergete men niet, dat mensen met valse idealen het altijd zullen winnen van mensen zonder idealen.

(wordt vervolgd)

Boekbespreking

De God die leeft, door dr. Francis A. Schaeffer. Uitgave: Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1970. Prijs f 10,—.

Het is vrij moeilijk om een recensie te schrijven over dit boek van dr. Schaeffer, de bekende man van L'Abri, nu in nederlandse vertaling verschenen. De Engelse titel: *The God who is there*.

Moeilijk in de eerste plaats omdat dit boek getuigt van een grote eruditie van de schrijver en derhalve ook nogal wat vraagt aan inspanning van de lezer. Het boek spreekt vaak over zaken, waarover ik geen zinnig woord kan zeggen, omdat ik er niets van weet. Dat laatste pleit niet in mijn voordeel, zoals in dit boek gezegd wordt. En wat waar is. Ik kom daar straks op terug.

In de tweede plaats vind ik het moeilijk, omdat ik door het boek zo gefascineerd werd en ben, dat het voor mij eigenlijk al niet meer mogelijk is om een zgn. „objectieve” recensie te geven. Ik vermoed dat dat ook de bedoeling is van de schrijver.

Het is een boek, waartegen je „ja” of „nee” moet zeggen.

Misschien denkt iemand: dat geldt alleen van de Bijbel. Dat is ook zo. Maar toch durf ik te stellen dat je „ja” of „nee” moet zeggen, om dat de Boodschap van het Evangelie hierin zo duidelijk naar voren komt.

De titel is al duidelijk en veelzeggend. *De God die leeft*. Tegenover alle relativisme en tegenover al het nihilisme en de wanhoop van de tijdgeest, wordt klaar en duidelijk een getuigenis gehoord. En: zonder te vervelen en of in een preektoon te vervallen en zonder in

versleten cliché's van een uitgeleefd christendom te praten.

De ondertitel luidt „Bijbels Christendom in de twintigste eeuw”.

Niet alleen in de ondertitel wordt het woord „christendom” genoemd, maar ook vaak in het boek zelf. De wereld aanvaardt het „christendom” niet meer (blz. 20).

Ik dacht van Prof. dr. H. Kraemer geleerd te hebben dat wij beter kunnen zeggen: de wereld aanvaardt het Evangelie niet meer. Of de wereld aanvaardt het Woord Gods niet meer. Want als de wereld het woord christendom hoort, dan denkt de wereld óók aan het vele verkeerde, dat in de naam van het Evangelie zo vaak gebeurd is. Dan denkt de wereld aan slavenhandel, aan twistende christenen onder elkaar, ja aan Jodenmoord.

Het Evangelie betekent een radicale kritiek ook over het „christendom”. Dat dienen we te aanvaarden. Daarom lijkt het me beter het woord „christendom” niet te gebruiken, als men het Evangelie, het Woord Gods bedoelt, zoals dat bij dr. Schaeffer het geval is.

Het boek, dat ontstaan is uit lezingen, heeft zes delen.

- Deel I. Het intellectueel en cultureel klimaat van de tweede helft der 20ste eeuw.
- Deel II. De nieuwe theologie en het moderne denken.
- Deel III. Het verschil tussen het bijbelse christendom en de moderne theologie.

Rechts op de foto dr. Schaeffer, de schrijver van dit boek. Links Prof. Rookmaaker, de hollandsse promotor van het werk van L'Abri.

- Deel IV. Bijbels christendom, spkend in het klimaat van de 20ste eeuw.
 Deel V. Spreken over vooronderstellingen: geen gemakkelijke weg.
 Deel VI. Persoonlijk en gemeenschappelijk leven t midden van de huidige generatie.

De schrijver heeft het grote verlangen de mens van deze tijd, de „moderne” mens weer te benaderen met het Evangelie. Hij maakt duidelijk dat er aan twee voorwaarden dient voldaan te worden, wil men de mens van deze tijd werkelijk benaderen. Men moet voor alles de H. Schrift kennen én de tijd, waarin de mens leeft.

Voor beide zaken is een grote ijver nodig.

„Dit houdt in: intensieve voorbereiding bij het maken van preken, lessen, Bijbelstudie etc.”. Hij is niet optimistisch over het onderlegd zijn in de Schriften bij vele christenen. Hij hoopt dat dit boek van nut zal zijn voor orthodoxe christenen „zodat hun beweging krachtig en schoon zal opbloeien in de tweede helft van de twintigste eeuw” (blz. 182).

Het is ook noodzakelijk kennis van de geest der eeuw te hebben. Hij wijst m.i. terecht op het gevaar dat de christenen lopen in deze tijd om de jonge generatie niet te begrijpen en daarom ook niet serieus te nemen. Misschien is er voor een gereformeerde christen inderdaad geen groter gevaar dan dit. Wij van de „vanzelfsprekendheidsreligie” zoals Puchinger het in het verleden zei.

Uit de inhoudsopgave is u wel duidelijk geworden dat de schrijver intens kennis heeft genomen van wat de jeugd en de moderne mens in het algemeen beweegt of niet beweegt.

Hij maakt zich niet goedkoop af van alles wat er gaande is.

En hoe vanzelfsprekend moet dat nu eigenlijk zijn voor ons. Paulus kende de wereld, waarin hij het Evangelie bracht. Wij zullen de wereld ook moeten kennen.

Als wij de taal van de mens-van-deze-tijd niet verstaan, kunnen wij geen antwoord geven op de vragen die zij stellen. Wij dienen onszelf en de wereld om ons heen realistisch te bezien (blz. 52). Dat brengt aan de andere kant ook mee dat wij de kernwoorden van de H. Schrift zo moeten gebruiken, dat ze ook begrepen worden. Mensen die het woord „zonde” alleen maar weten te gebruiken als het over geld gaat (’t is zonde van de centen) moeten we duidelijk maken dat we iets anders bedoelen als wij het woord zonde uit de H. Schrift gebruiken. En mensen die bij schuld alleen maar weten te denken aan schuldgevoelens in psychiatrische zin, moeten we ook durven te zeggen dat schuld in de Bijbel iets anders is.

U moet niet denken dat u in dit boek te maken hebt met een would-be moderne dominee, die zo graag „in” is. Een dominee „Van Boven”, die overal vol „begrip” tegenover staat, zoals dat tegenwoordig heet en intussen de waarheidsvraag in het midden laat.

Integendeel.

„Als wij het begrip antithese laten varen, hebben wij niets meer te zeggen”. Het is een weldaad dit woord weer heel eerlijk gebruikt te zien, al wordt het dan niet in de partij-politieke zin gebruikt, zoals het oudere Gereformeerden nog vertrouwd in de oren klinkt.

Ik zou overigens niet van het „begrip” antithese willen spreken. Een begrip is maar een gedachten-ding. Dat is de antithese bepaald niet (blz. 148).

Men kan het feit van de antithese pas goed gebruiken, als men goed weet, waartegen het gebruikt wordt en als men goed weet waaruit het woord stamt: uit de absoluteitheid van het Evangelie. „Normen impliceren antithese” (blz. 14).

De wanhoop, waardoor onze cultuur doortrokken is, weet de schrijver uit de filosofie, de kunst en de muziek duidelijk aan te tonen.

Verder maakt hij ook duidelijk dat de nieuwe theo-

logie geen antwoord weet te geven op de vragen van de mens zonder God en zonder hoop in deze wereld”. De gewichtigste antithese is deze: Hij bestaat, in tegenstelling tot: Hij bestaat niet. Hij is de God die leeft” (blz. 54).

Het gaat in het Evangelie om verieerbare feiten en kennis. „Hier ligt het tweede grote verschil tussen het bijbels christendom en de moderne theologie. Deze laatste geeft geen basis voor verieerbare feiten en kennis.” Hier ligt het tweede grote verschil tussen het bijbels christendom en de moderne theologie. Deze laatste geeft geen basis voor verieerbare feiten en kennis, noch voor de inhoud van de woorden die van God spreken boven onze menselijkheid uit. Aldus bezit een woord als liefde dan geen betekenis buiten het gebied van de beperkte mens. Het moet nu duidelijk zijn dat het christendom en de moderne theologie geen enkel ander verband hebben dan het gebruik van eenzelfde termenapparaat: de betekenis der woorden is geheel verschillend” (blz. 114). Wij moeten juist met de kennis van onze tijd het weer durven op te nemen met de aanstoot van het kruis.

U moet niet denken dat dit boek en het werk van L'Abri alleen maar is voor intellectuelen, al zal men zich bij het lezen van dit boek wel enige inspanning dienen te getroosten. Dr. Schaeffer vertelt: „Ik herinner me dat enkele jaren geleden op dezelfde dag twee mensen tot geloof kwamen. De een was een zeer intelligente dokter, de andere een heel eenvoudige Zwitserse boer. Van mijn voorafgaande gesprekken met de dokter zou de boer slechts weinig begrepen hebben. Toch, op deze dag waarop beiden hun nood erkenden, en ik eerst tot de een en daarna tot de ander sprak, kon ik bij beiden dezelfde woorden gebruiken”.

Ik heb het al meer in dit blad gezegd. Voor alles hebben we nodig een Réveil. Een persoonlijk gericht zijn op de persoonlijke bekering van ons zelf en van anderen. Zo alleen kan de wereld een ander aanzien krijgen misschien, maar wat veel meer betekent: zo alleen vervullen we onze taak als christenen tegenover onze medemens. De taak van de kerk in de wereld.

Ik dacht dat we in de beweging rond L'Abri misschien van zulk een nieuw begin iets mogen zien. In ieder geval is het een zaak waarvoor wij aanhoudend en dringend moeten smeken tot de Here. Moge Hij het werk zegenen!

N.B. Wie het werk van L'Abri-Nederland wil steunen wende zich tot ds. W. G. Rietkerk te Barendrecht. Adres: Appeltuin 10.

A.

—o—

Dr. A. Th. v. Leeuwen — *Profetie in een technocratische tijd* — Anthos-boek, 1968.

Bovengenoemde uitgave is een vertaling van een door dr. v. Leeuwen in het Engels geschreven werkje. Het laat zich moeizaam lezen en kenmerkt zich herhaaldelijk door een ondoorzichtige stijl. Misschien is dat het gevolg van de vertaling. Het heeft me meer dan eens gefrasseerd, dat boeken die in de oorspronkelijke taal boeiend en helder geschreven waren, in nederlandse vertaling onverteerbaar werden. Of dat hier ook het geval is, durf ik niet te zeggen, omdat ik de oorspronkelijke tekst niet onder ogen heb gehad. Maar hoe dan ook, het boekje heeft me vermoed.

De titel is anders veelbelovend genoeg om de aandacht te spannen. Wie beseft niet dat onze tijd behoefte heeft aan profetie? Dr. v. Leeuwen kwalificeert onze tijd als een technocratische tijd, d.w.z. een tijd waarin onze levenswijze en de aard van onze ontwikkeling beheerst wordt door de techniek, door de verworvenheden van de moderne wetenschap (25). Daarin onderscheidt onze tijd zich van voorgaande die geka-

rakteriseerd kunnen worden met de woorden als theocratie en ontocratie (62). In de bijbelse boodschap van de theocratie gaat het om het rijk van de Heer (59). De theocratische boodschap van dit rijk wordt met name door de profeten gebracht. De culturele en religieuze tradities van het Nabije Oosten en het aziatische continent daarentegen zijn doortrokken van de ontocratie die gekenmerkt wordt door de wet van troon-en-altaar (61). Er bestaat een diepe kloof tussen theocratie en ontocratie, die duidelijk naar voren komt in de profetische kritiek op de tempel (62). Daarbij moet worden opgemerkt, dat dr. v. Leeuwen blijkbaar geen verschil ziet tussen tempel en Israël en heidense tempels. Volgens hem werd de tempel van Israël in de bijbel van het begin af aan onderwerp van scherpe kritiek (40), omdat hij nooit meer kon zijn dan mensenwerk.

Het blijkt echter, dat niet alleen de profeten een radicale kritiek uitoefenden op het ontocratisch patroon, maar dat dat ook gebeurt in de moderne tijd. De democratische revolutie heeft de genadeslag toegebracht aan de troon, het paleis, de technische revolutie aan het altaar (61). In de achter ons liggende eeuwen heeft men een fusie beproefd tussen bijbelse theocratie en ontocratie, met als resultaat het Corpus Christianum. Nu het vandaag weer gezien wordt, dat theocratie en ontocratie lijnrecht tegenover elkaar staan en bovendien de technocratie de ontocratie de doodsteek heeft toegebracht, ligt het voor de hand theocratie en technocratie als bondgenoten te beschouwen. Het doordenken van de hiermee gegeven mogelijkheden en uitdagingen, zal leiden tot profetie in onze tijd (63).

Deze profetie heeft in onze tijd alles te maken met ontwikkeling in het kader van de totale wereldsituatie. Om deze profetie werkelijk op gang te kunnen brengen is er dringend behoefte aan een onafhankelijk centrum voor fundamenteel, uitgebreid onderzoek en voor het ontwikkelen van een beleid op lange termijn (87). Dit centrum zal zich moeten concentreren op het tot stand brengen van ongekende vormen van interdisciplinair teamwork (88). Dit teamwork zal gebaseerd moeten zijn op een geïntegreerde samenwerking tussen alle wetenschappen. Daarbij zal de theologie herboren worden voor moderne wetenschap en techniek, zodat natuurwetenschapsmensen verlangend zullen worden zich op die theologie te storten, terwijl het omgekeerd voor theologen normaal zal worden een diepgaande kennis te verwerven van een der exacte wetenschappen (57). Het onderzoek dat door dit wetenschappelijk teamwork wordt verricht, moet een futurologisch karakter dragen (88) en mag geen rekening houden met tegenstellingen tussen institutionele kerk en wereld (89). Het moet christenen en niet-christenen gelijkelijk omvatten. Slechts een voortdurend teamwork tussen christenen en niet-christenen zal in staat zijn in onze technocratische tijd profetie voort te brengen (57).

Hiermee is het stramien waarop het boek geborduurd is, gegeven. Al met al is het nogal teleurstellend. Dat een goede samenwerking tussen de diverse wetenschappen van belang is, zal wel niemand willen ontkennen. Maar dat uit die samenwerking de profetie voor onze tijd resulteert, is een axioma dat op geen enkele wijze bijbels waar gemaakt kan worden en dat bovendien blijk geeft van een overtrokken visie op taak en functie van de wetenschappen. De talmudische uitspraak dat een geleerde meer is dan een profeet, is door dr. v. Leeuwen enigszins gewijzigd. Zijn standpunt komt ongeveer hierop neer, dat de ideale wetenschapsman de profeet van onze tijd is. Beide standpunten verwachten te veel van de wetenschap en hebben er geen oog voor, dat elke wetenschap alleen maar aan haar doel beantwoordt, als haar koers bepaald wordt door het profetische woord dat perse niet vereenzelvigd mag worden met de theologie.

Dat profetie in onze tijd het resultaat is van wetenschappelijke samenwerking tussen christenen en niet-christenen en dat niet-christenen dus een essentiële en positieve bijdrage leveren aan het ontstaan en het karakter van de profetie, is een gedachte die lijnrecht in strijd komt met Petrus' woorden dat profetie niet voortkomt uit de wil van een mens. Hier ligt voor mijn gevoel de oorzaak van de teleurstelling die het boekje van dr. v. Leeuwen teweeg brengt. Bepalend voor profetie in bijbelse zin is het ingrijpen van God. Hij brengt de profetie tot stand. Bij dr. v. Leeuwen is profetie het produkt van intensieve wetenschappelijke samenwerking tussen christenen en niet-christenen. God is in dit boekje op een pijnlijke wijze afwezig. Het „Zo spreekt Jahwe” is vervangen door het „Zo spreekt het onafhankelijk centrum voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek”.

Dr. v. Leeuwen doet wel een poging een bijbelse fundering te geven aan de gedachte dat niet-christenen moeten meewerken aan het tot stand komen van profetie. Hij verwijst daarvoor o.m. naar 1 Sam. 17: 46 v., waar David het filistijnse en israëlietische leger aanduidt met het woord 'kahal', dat in het O.T. het typische woord voor kerk, gemeente, is. Op grond daarvan concludeert hij dan, dat de kerk dus eigenlijk

bestaat uit joden en heidenen samen en dat er dus ook geen tegenstelling mag bestaan tussen kerk en wereld. Dr. v. Leeuwen houdt blijkbaar geen rekening met het in elke taal veel voorkomende verschijnsel, dat een en hetzelfde woord verschillende betekenisinhouden kan hebben al naar gelang de context waarin het gebruikt wordt. Erg wetenschappelijk lijkt me het verwaarlozen van dat verschijnsel niet. In het Nederlands kan het woord kerk een gemeenschap van mensen aanduiden, maar ook een gebouw. Het zou onhoudbaar zijn nu te gaan stellen, dat overal waar het woord kerk voorkomt, beide betekenissen aanwezig zijn. Iets dergelijks geldt t.a.v. het nederlandse woord gemeente. Dat kan zowel voor een burgerlijke als voor een kerkelijke gemeenschap gebruikt worden. Maar men zou een onvergeeflijke fout maken, als men nu ging concluderen dat Nederlanders dus geen onderscheid kennen tussen de bevolking van een stad en de kerk in die stad en die twee in elkaar op laten gaan. Maar precies die fout maakt dr. v. Leeuwen, als hij zegt dat de kerk in het O.T. een werelds karakter draagt, omdat het woord 'kahal' ook wel eens gebruikt wordt i.v.m. heidenen. Als het door dr. v. Leeuwen bepleite onderzoek-centrum op een dergelijke onwetenschappelijke wijze te werk zou gaan, zouden de conclusies en aanbevelingen ervan uitermate verwarrend en chaotisch werken. Vooral wanneer ze dan ook nog zouden worden aangedien met het aureool van de zo lang verbeide profetie in een technocratische tijd. En zo blijkt het vermoedende karakter van dit boekje toch niet alleen maar een kwestie van stijl geweest te zijn.

M. R. van den Berg

—o—

Okke Jager, *Land van Jahwe. Impressies uit het land van de Bijbel*, met 55 kleurenfoto's van Alfons Senfter. N.V. Gebr. Zomer en Keunings Uitgeversmaatschappij, Wageningen.

De Bijbelse geschiedenis heeft zich afgespeeld in een bepaald geografisch gebied (het Nabije Oosten), in een bepaalde tijd (een kleine 2000 jaar van Abraham tot Christus, een eeuw voor de tijd van het Nieuwe Testament), in bepaalde culturele samenlevingen. Over deze dingen komt men uit de Bijbel heel wat te weten. En aan de andere kant is het nodig enigszins van deze dingen op de hoogte te zijn om de Bijbel goed te kunnen verstaan. Een enkel voorbeeld: een herder, voorzover wij zo'n man nog kennen — het is een uitstervend beroep —, stellen wij ons voor als een vriendelijk, zachtaardig man, die kampjes ergens in de buurt van z'n kudde zit te breien en af en toe een kluitje modder naar een afdwalend schaap gooit om het tot terugkeer te bewegen of de hond erop af stuurt. Als we dan Psalm 23 lezen: De Heer is mijn herder, komt dat beeld bij ons op. Maar de herder in de Oosterse wereld van 1000 vóór Christus (de tijd van David) was een geheel andere figuur. David had te vechten tegen een leeuw en een beer, die de kudde aanvielen. Hij was een strijdbaar man. Dat moet verdisconteerd worden wanneer we lezen: De Heer is mijn herder.

Het onderhavige boek probeert hieraan tegemoet te komen door beelden te geven van het land van de Bijbel, met behulp waarvan we ons enigszins een voorstelling kunnen maken van geografische en culturele situaties. 't Zijn prachtige kleurenfoto's die erin worden gereproduceerd. De bijschriften zijn in de stijl van Okke Jager, vol van woordspelingen en ongedachte sprongen. Ze kunnen me niet altijd evenzeer bekoren. En ik zet wel eens een vraagteken. In het „Woord vooraf” (het heet „Voorwoord”) staat o.a.: „Ook wordt de vaak onbekende achtergrond van vele schriftwoorden aangewezen: waarom Noachs ontkleding zo schandelijk was...” Blijkens het desbetreffende bijschrift — bij de afbeelding van een Bedoeïenentent — op pag. 68 zat dat zo: „Het is duidelijk zichtbaar hoe de tent een opening in het midden heeft. Het eigenlijke schandaal in Genesis 9:21 was, dat Noach zich ontblootte in het midden van zijn tent: hij wachtte niet met het afwerpen van zijn kleren totdat hij in de slaapafdeling gekomen was, maar lag naakt in dat deel van de tent, waar elk ogenblik een bezoeker kon binnenkomen”.

Wordt hier nu een „onbekende achtergrond” aangewezen? Ik dacht dat we dit ook heel gewoon uit het Bijbelverhaal konden grijpen. Bovendien: het schandaal van Gen. 9 lag niet zozeer bij Noach als wel bij Cham, die zich om z'n vader vermaakte. Wat Noach betreft was het veeleer een arbeidsongeval. Noach was druiven gaan kweken, maar hij moest nog ondervinden hoe krachtig het sap van de druiven kon werken. In ditzelfde bijschrift staat: „Het werkwoord „plagen” heeft in het Hebreeuws de letterlijke betekenis van „de tentpinnen uittrekken”. Dat is erger dan belletje-trekken!” Aangezien mijn belangstelling sterk op het Hebreeuws gericht is zou ik graag van de schrijver eens willen horen op welk Hebreeuws werk-

woord hij het oog heeft. Ik heb ernaar gezocht maar 't is mij nog niet gelukt het te vinden.

Een slotopmerking over de titel van het boek. Het was mij liever geweest wanneer het in de ondertitel gebruikte „land van de Bijbel” hoofdtitel was geweest. Misschien zou nog beter zijn: landen van de Bijbel. Ook de woestijn Sinaï komt ter sprake, de stad Petra. Die lagen toch niet in het „land van Jahwe”, dat is Kanaän? Er komt nog iets bij: Wanneer men in 1970 spreekt van het „land van Jahwe” dan kan zo licht de suggestie gewekt worden dat er ook vandaag nog een bijzondere betrekking bestaat tussen Jahwe en dat land aan de Middellandse Zee, en dat de staat Israël uit dien hoofde daarop aanspraak kan doen gelden. We komen dan op netelig terrein, een terrein waarop ook de synode van de Hervormde kerk en een door haar benoemde commissie zich hebben begeven. Die commissie is uitgegaan van het uitverkoren-zijn van Israël. Zij heeft gesteld dat dit uitverkoren-zijn ook nu nog van betekenis is, hetgeen ik niet zou willen ontkennen. Maar zij heeft daaraan verbonden de kwestie van het land. De belofte aangaande het land was inderdaad aan Abraham gegeven. Maar of de blijvende betekenis van de verkiezing — hoe men dat nu ook precies verder moge uitwerken — ook met zich meebrengt een zekere blijvende band voor Israël aan Kanaän, dát betwijfel ik ten zeerste. Overigens nog eens: 't zijn prachtige kleurenfoto's.

Groningen.

B. Jongeling

CORRECTIE

In het nummer van 29 mei zijn nogal wat druk- (of type)foutjes ingeslopen. De ergste willen we even rechtzetten. De uitgaven van de Willem de Zwijgerstichting kunt u kosteloos ontvangen als u de arbeid van deze stichting steunt met f 5,— per jaar, en dus niet zoals abusievelijk stond afgedrukt f 25,— per jaar.

C. P. P.

Persschouw

Over het boek van dr. Schaeffer schreef dr. C. Rijnsdorp in *De Rotterdammer* en ds. Smouter in het kerkblad van Brede. Achtereenvolgens eerst dr. Rijnsdorp en dan ds. Smouter.

DE BEWEGING VAN L'ABRI

Dr. Francis A. Schaeffer, wiens boek *De God die leeft*, Bijbels christendom in de twintigste eeuw (uitg. Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, 199 blz., f 10,—) hier besproken wordt, werkt als apologeet en christelijk cultuurfilosoof vooral onder jonge intellectuelen. Hij heeft veel internationale relaties en houdt lezingen aan beide kanten van de Atlantische oceaan. In 1954 begon de familie Schaeffer, in een chalet op een der hellingen van het Rhônedal, in het kleine dorpje Huémoz, haar evangeliserende activiteiten, die in de loop van de jaren zijn uitgegroeid tot een soort beweging, aangeduid met de naam l'Abri (De Schuilplaats). Deze beweging heeft zich tot Italië, Engeland en Nederland uitgebreid. In ons land is de promotor dr. H. R. Rookmaaker, kunsthistoricus en hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De mensen die in l'Abri werken zijn ervan overtuigd dat ieder van hen door God zelf gezonden is in antwoord op gebed. Zij die komen, verschillen niet alleen in nationaliteit en huidskleur, maar ook in godsdienst. Weinigen onder hen zijn gelukkig met hun eigen inzichten, en verlangen naar echte antwoorden op de levensvragen. Ook komen er veel christenen die hun inzicht in de problemen van deze tijd willen verdiepen.

De plaats is een van de mooiste in heel de Alpen. Verspreid in het dorp zijn verscheidene chalets die tezamen l'Abri vormen. Er is een kapel waar 's zondags een dienst wordt gehouden; in de week zijn er lezingen, discussies en concerten. Het gaat er niet alleen om Gods bestaan maar ook om gebedsoefening. In Braambrugge, bij Amsterdam, is l'Abri een stal aangeboden die verbouwd gaat worden tot conferentie- en logiesgelegenheid.

Dr. Schaeffer's boek is niet alleen een produkt van

de studeerkamer, maar tegelijk een geloofsgetuigenis. Het is geen geleerde verhandeling met een zwaar notenapparaat, maar een helder geschreven uiteenzetting met nogal veel schematische voorstellingen. Achterin vindt men een lijst van termen die in het boek worden gebruikt, alsook een register.

Laat ik proberen de inhoud in het kort aan te duiden. In een eerste deel wordt het intellectuele en culturele klimaat van de tweede helft der 20e eeuw geschetst. Er heeft zich een revolutie in de manier van denken voltrokken, eerst in Europa, later ook in Amerika. Kon men vroeger zeggen: 'dit is waar', of 'dit is goed' — iets wat iedereen begreep, ook al handelde men er niet naar — dit komt tegenwoordig niet meer over. Het antithetisch denken heeft op de mensen geen vat meer.

De auteur spreekt van een 'lijn van de wanhoop' en in zijn schema's trekt hij die lijn ook letterlijk. Boven de wanhoopslijn worden normen nog wel erkend, maar zonder een afdoende logische reden. Schaeffer noemt dit een vorm van romantiek. Beneden de lijn is alles veranderd. Men heeft de hoop opgegeven een cirkel te ontwerpen die een rationele totaalvisie zou omvatten en is in de irrationaliteit beland. Het begon in de filosofie en zette zich trapsgewijze voort via kunst, muziek, algemene cultuur tot in de theologie.

De christen moet de geest van de wereld weerstaan in de vorm die deze in zijn generatie heeft aangenomen, zegt Schaeffer met nadruk. Jammer „dat onze generatie weinig universeel ontwikkelde mensen voortbrengt” (bl. 20). De intelligentsia over de hele wereld is door de nieuwe denkwijze aangetast en de werkelijke vijand is de dialectiek. De dialectische denkwijze moet op alle gebieden worden signaleerd en bestreden, meent Schaeffer. Want Jezus Christus heeft de antithese gebracht.

Deel II staat stil bij de moderne, existentiële theologie. Deze begint bij Kierkegaard en toont onderlinge verschillen die niet verdoezeld mogen worden. Maar essentieel is volgens Schaeffer de dialectische denkwijze. Karl Barths neo-orthodoxie bracht volgens Schaeffer geen oplossing. Zij maakte een sprong naar de 'bovenverdieping' teneinde iets te vinden dat hoop en zin aan het leven zou kunnen geven. Maar eigenlijk zou haar bijbelkritisch standpunt tot pessimisme moeten leiden.

De theologen na Barth kampen, ondanks alle onderlinge verschillen, volgens Schaeffer in hoofdzaak met hetzelfde probleem: „de worsteling van de moderne mens die de mogelijkheid tot eenheid van kennis heeft prijsgegeven” (61). Hij wijdt vervolgens enkele hoofdstukken aan de moderne mystiek in kunst, taal, muziek en literatuur, „want de dialectische methode laat zich gemakkelijk in religieuze vormen gieten” (95).

Nu komt Schaeffer's boek aan het positieve gedeelte toe. Hij zet het verschil uiteen tussen het bijbels christendom en de moderne theologie, en laat dan het bijbels christendom spreken in het klimaat van de twintigste eeuw. Dit christendom moet aan onze generatie worden verkondigd en voorgeleefd, zowel persoonlijk als gemeenschappelijk.

Men kan blij zijn met dit boek omdat het geen genoeg neemt met een orthodoxie die zich bezighoudt met de vraagstukken van gisteren. Ook de noodzakelijkheid van een theologie die midden in de cultuur van vandaag gaat staan, wordt de lezer na aan het hart gelegd. Een derde creditpost is het streven naar een universele visie op de cultuur te midden van een woekering van specialismen die elkaar uit het oog verliezen.

Toch ben ik met dit boek niet helemaal gelukkig. De auteur werkt veel met schematische voorstellingen. Die zijn natuurlijk verhelderend en soms onvermijdelijk, maar het zijn en blijven hulpmiddelen om complexe samenhangen althans enigermate te overzien en te ordenen. Schema's evenwel hebben de neiging zich zelfstandig te maken en men vergeet dan dat men een warwinkel van verschijnselen op min of meer geweldadige wijze op rijtjes heeft gezet.

Wanneer ik zie hoe een figuur als Barth in zijn totaliteit wordt verworpen op grond van een vooraf geconstrueerde schematiek, dan vraag ik me af of hier wel naar de geest van het evangelie voldoende genuanceerd is geoordeeld.

Bij Schaeffer zelf zit achter die schema's veel studie en nadenken, maar de leerlingen lopen gevaar (want dat is zo verleidelijk) zijn schematiek al te gemakkelijk zelf te gaan hanteren. Op kansels worden de problemen al vaak genoeg bedriegelijk vereenvoudigd voorgesteld, om er dan gemakkelijk over te triomferen.

Schaeffer wil dat per se niet, maar ik ben er niet van overtuigd geraakt dat hij, op hoger niveau weliswaar, aan een dergelijke fout ontkomen is. Ik vraag me trouwens af of zijn schema's wel kloppen. Is 'het irrationele' alleen maar fout, of is onze blik b.v. op het menselijke gedrag door de irrationele factor niet aanzienlijk verrijkt? Behoort een zekere ingewikkeldheid niet tot de werkelijkheid? Kortom, het boek heeft

voor mij een beetje een rationalistische bijmaak, die ondanks het veelvuldige mediteren en bidden in de kringen van l'Abri maar niet wil verdwijnen.

DE GOD DIE LEEFT

In 1948 kwamen dr. Francis Schaeffer en zijn vrouw in Europa, uitgezonden door een Amerikaanse Presbyteriaanse Kerk, voor een oriënteringsreis: hoe staat het er, na Wereldoorlog II, in Europa voor met de Christenheid.

Zij constateerden met ontzetting, dat de puinhopen, die ze in geestelijk opzicht aantroffen, heeft wat erger waren dan de ruïne's die bommen en granaten teweeggebracht hadden.

De Schaeffers besloten, in Europa te blijven, en vestigden zich in Zwitserland. Tot hun grote verbazing werden zij hier in hun eerste vestigingsplaats getroffen door een uitwijsgebod op grond van „religieuze beïnvloeding” van het dorp waar zij woonden.

In deze uiterst kritieke situatie besloten de Schaeffers zich geheel op de HERE te verlaten. Zij zagen nu ook af van de geregelde inkomsten, die zij genoten van de gemeente die hen had uitgezonden.

Vanaf dit moment heeft de HERE hun werk zeer overvloedig gezegend. Uit heel de wereld stromen nu al jaren lang mensen van allerlei taal en ras, meest studenten en academici en kunstenaars enz. naar het opvangcentrum l'Abri te Huëmoz. Zij zoeken en vinden daar antwoord op de vragen van deze tijd.

De geschiedenis die wij hier kort weer gaven is te lezen in het boek „l'Abri”, geschreven door Mevr. Schaeffer. Dit boek is helaas alleen in het Engels verkrijgbaar.

Deze maand verscheen er echter een Nederlandse vertaling van dr. Schaeffers boek „The God who is there”, uitgegeven door Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, onder de titel „De God die leeft”.

Dr. Schaeffer zet in dit boek uiteen: de geweldige verandering, die zich gedurende deze eeuw in het denken, met name in het waarheidsbegrip, voltrok. Hoe het antithetisch denken, waarin ook de Bijbel ons aanspreekt, (dit is waar of recht, het daaraan tegengestelde is onwaar of slecht) plaats maakte voor een door een relativistische denk- en leefhouding. Wereldoorlog II gaf aan de doorwerking hiervan een geweldige versnelling. Aan de nieuwe denkwijze is de existentialistische wanhoop verbonden: welke zin heeft het leven? Want je kunt eigenlijk niet meer spreken van waar/onwaar, goed/slecht enz.

Dr. Schaeffer verwijt de kerken en haar voorgangers, dat zij verzuimd hebben en nog steeds verzuimen, om zich op deze geweldige verandering in het denken in te stellen. Daardoor verkondigen zij dikwijls het evangelie niet in deze wereld, maar in een denkwereld, die voorbij is, en die zeker door de ontwikkelde mensen en door de jonge generatie niet meer begrepen wordt.

Nu wordt dit verwijt dikwijls vernomen in onze tijd. De „oplossing” die men aanprijst is dan gewoonlijk: zorg, dat de verkondiging wordt aangepast aan de nieuwe denkwijze. M.a.w.: hanteer het recept van „de nieuwe verwoording” in de zin van „ontmythisering” van de bijbelse boodschap („de nieuwe theologie”).

Maar dáárvoor moet men bepaald niet bij dr. Schaeffer zijn! Hij laat zien, dat deze nieuwe theologie méé over „de wanhoopgrens” is gegaan. Dat dit de kwalijkste dienst is, die men aan onze radeloos geworden mensheid bewijzen kan. In „De God die leeft” leest men, hoe dr. Schaeffer het onverkorte Woord des HEREN verkondigt, midden in deze tijd: de levende God (niet „God is dood”), de midden in onze concrete historie gestorven, opgestane en ten hemel gevaren Christus. En dat alles tegen de achtergrond van de écht historisch geschiede zondeval.

De gedurige stroom van moderne mensen, die in l'Abri tot het geloof komt, en vrede, genezing, vindt, bewijst wel, dat er niets waar is van het praatje: „de oude Bijbel doet het nu niet meer”. En het kostelijke is, dr. Schaeffer vraagt nooit het „offer” van: geloven dwars tegen het verstand. Júíst niet.

Wat hij in zijn boek steeds indringend herhaalt, is: de waarheid is één. Er is geen spanning tussen het christelijk geloof en de werkelijkheid, waarmee wij dagelijks te maken hebben in het leven, de natuur, de wetenschap enz. enz.

Het boek is zeer duidelijk geschreven en vertaald, al moet gezegd worden, dat er wel enige algemene ontwikkeling nodig is om het geheel te kunnen volgen. Men vindt er dan meteen een uitermate duidelijke oriëntering in onze westerse cultuur. Het boek telt 200 pag., maar wordt niettemin geleverd voor f 10,—!

KERKNIEUWS

Beroepen: te Rijnsburg voor de miss. dienst op Curaçao: kand. R. van Nus te Amersfoort;

te Haren-B: ds. A. Kooij te Emmen; te Delft voor de evangelieprediking onder buitenlandse studenten: ds. M. Brandes te Hengelo (O.); te Zwolle-B: drs. D. Deddens te Leeuwarden; te Hoogkerk: ds. M. van Dooren te Vlaardingen-B; te Mariëberg: ds. J. M. Goedhart te Drachten; te Axel: ds. J. van der Wielen te Zoutespui.

Aangenomen: naar Rijnsburg voor de miss. dienst op Curaçao: kand. R. van Nus te Amersfoort; naar Axel: ds. J. van der Wielen te Zoutespui.

Bedankt: voor Dalfsen: ds. P. Lok te Zuidhorn; voor Toronto en New Westminster: ds. A. Kooij te Emmen; voor Zalk en Veecaten: ds. J. D. Janse te Marknesse.

Prof. dr. C. Trimp — Woensdagavond 3 juni jl. nam prof. C. Trimp afscheid als predikant van zijn gemeente te Groningen-Noord. Bij die gelegenheid preekte hij over 1 Johannes 5: 20-21.

Assen — Vakantiegangers wordt meegedeeld dat alhier kerkdiensten worden belegd in de Chr. Geref. Kerk, Kanaalstraat. Aanvang v.m. 11 uur en n.m. 7 uur.

Oosterbeek-Wolfheze — Adres kerkeraad: C. van Hall, Richtersweg 102, Doorwerth, tel. 08307-5262, postrek. nr. 1007024 t.n.v. Geref. Kerk Oosterbeek-Wolfheze te Doorwerth. Kerkdiensten: Wildforsterlaan 1 te Wolfheze 10.30 en 19.00 uur.

Terschelling — Voor het geval iemand voor leden van onze gemeente, die hun vakantie op Terschelling doorbrengen, op de Dag des HEREN samenkomsten wil beleggen, deelt ondergetekende mee, dat hij op zondag 26 juli op het eiland aanwezig is en desgewenst zich bereid verklaart in zulk een samenkomst voor te gaan. Men gelieve zich dan met mij tijdig in verbinding te stellen.

C. P. Plooy,
Leidsevaartweg 103, Heemstede,
tel. 0 23 - 282166.

H. Schuurman, Creil, 13 april 1970

Aan de Raden
van de Gereformeerde Kerken
in Nederland.

Als scriba van de classis Kampen van 2 april 1970 deel ik U het volgende mede.

Bovengenoemde classis besloot een door een vorige classis uitgebracht advies aan de kerk van Blokzijl met betrekking tot de emeritering van haar toenmalige predikant, ds. D. K. Smit, te handhaven.

Dit advies, indertijd uitgebracht met medewerking van twee deputaten van de Particuliere Synode van Overijssel, werd door de kerkeraad van Blokzijl nooit geëffectueerd. Bovendien verbrak deze kerk de band met de zusterkerken in de classis Kampen.

De kerk van Emmeloord, waarvan br. Smit thans lid is, bleek bereid hem voortaan als haar emeritus-predikant te beschouwen.

Namens bovengenoemde classis verzoek ik U ds. D. K. Smit, adres: Coeshoeck 27, Emmeloord, opnieuw als predikant in volle rechten te willen ontvangen.

Met broedergroeten,
H. Schuurman

Glanerbrug — De Raad van de Gereformeerde Kerk, vrijgemaakt, te Glanerbrug verklaart door deze, dat hij reeds geruime tijd opgemerkt heeft het verval binnen het verband van de zich noemende vrijg. Geref. kerken, welk verval ook doorgedrongen is tot de classis Enschede, waartoe de vrijg. Geref. Kerk van Glanerbrug behoort, terwijl deze classis zich tegen deze afbraak niet teweert stelt, doch die veeleer bevordert.

Immers: 1. Hoewel de kerkeraad van Nijverdal (scriba W. Hof) als gereformeerde Kerk moet worden aangemerkt (naar de woorden van de classis-praeses, ds. I. de Wolff, bij de wegzending van deze kerk ter classisvergadering gesproken) werd deze Kerk tóch heengezonden en werd het ten diepste aan zusterkerken en ambtsdragers onmogelijk gemaakt deze Kerk in christelijke zin vast te houden. Daarentegen heeft de classis de dolerende broeders en zusters te Nijverdal als enige wettige kerk te Nijverdal, geïnstitueerd en reeds op de vergaderingen van de zittende classis toegelaten. (zie verklaring van de kerkeraad van Glanerbrug d.d. 11 febr. 1970 en volgende verklaringen).

2. De classis heeft het voorts bestaan, om aan de Geref. Kerk vrijg. te Glanerbrug, die tegen de wegzending en uitzuivering van Nijverdal (scriba W. Hof) én de instituering van de dolerenden als kerk ernstige en schriftuurlijke bezwaren had ingebracht, te antwoorden, dat deze kerk maar in appèl moest gaan, terwijl de classis ondertussen zelf rustig doorging om haar genomen besluit inzake Nijverdal uit te voeren, zonder eerst de bezwaren van Glanerbrug te toetsen en te weerleggen. Hoewel de classis dusdoende de weg van appèl voor Glanerbrug had opgebroken, voor de appèl-weg geen ruimte gaf, wees de classis deze Kerk de weg van beroep, tevens stellend, dat Glanerbrug zich óf loyaal had te gedragen ten aanzien van het zijn binnen het kerkverband óf buiten het verband diende te treden, geheel in strijd met art. 31 D.K.O. (zie schrijven van de classis d.d. 25 april 1970);

3. Tengevolge van de heenzending van

Dr. S. GREJDANUS,

SOLA SCRIPTURA

(Problems and principles in preaching Historical texts)

Deze zéér actuele dissertatie handelt over de exemplarische- heilshistorische controverse die zich afspeelde in de Geref. kerken kort vóór de Vrijmaking in 1944. In deze controverse ging het om de methode die men gebruikte voor de interpretatie van en de prediking over historische teksten. Mag men de in de Bijbel beschreven personen aan de gemeente voorhouden als voorbeeld ter navolging of als afschrikwekkend voorbeeld, óf mogen die personen alleen in heilshistorische kader gezien worden? Hoewel de exemplarische prediking het meest gebruikelijke is, deden K. SCHILDER en B. HOLWERDA e.a. een felle aanval op deze traditionele methode. Hierbij kwamen onderwerpen aan de orde als: de interpretatie van historische teksten, Christocentrische prediking, de toepassing, typologie, kenmerken-prediking, enz. enz.

Omvang 252 pag. (paperback) f 15,75.

TON BOLLAND

v/h H. A. van Bottenburg N.V.

PRINSENGRACHT 493 - AMSTERDAM - TEL. 0 20 - 22 19 21

Nijverdal (scriba W. Hof) is in schier elke Kerk van het classicaal ressort onrust en verwarring ontstaan; zelfs ontstonden breuken in Deventer en Enschede-Noord en werd ds. O. Mooiweer als predikant van Enschede-N. in samenwerking met Enschede-Oost geschorst; ook werden voorstellen gedaan om Glanerbrug eveneens buiten het kerkverband te stoten. Door voortgaande zuivering is de classis een partijdig college geworden en heeft ze de scheur, die bezig is door alle kerken in Nederland te trekken, ook gelegitimeerd binnen het ressort van de classis Enschede;

4. Uit de uitspraken van de classis over het bezwaarschrift van onze predikant, ds. C. Bakker d.d. 30 april 1970 blijkt, dat de classis erin bewilligt, dat mede-dienstknachten worden geslagen (Ezech. 34, Luc. 12), alsof niet van gereformeerde kerken HET kenmerk is, dat Gods Woord alléén er heerschappij hebbe. Dusdoende heeft de classis zich schuldig gemaakt aan wat art. 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis als DE typering van de valse kerk kort weergeeft met de woorden: „ze grondt zich meer op mensen dan op Christus.”

De kerkeraad van Glanerbrug belijdt voor zijn deel zijn schuld in de bovengenoemde situatie, doch verklaart tevens, dat het hem thans niet meer mogelijk is nog één schrede op deze heilloze en voor de Kerken verderfelijke weg mee te gaan. Het is zijn vaste overtuiging, dat het kerkverband zoals dit thans binnen de vrijgemaakte kerken verworden is, niet heilzaam en nuttig, maar veeleer verwoestend werkt en zo leidt tot afbreking van het Koninkrijk Gods.

De Raad van de Gereformeerde Kerk, vrijgemaakt, te Glanerbrug roept alle zusterkerken in de classis Enschede alsmede allen, die door mensenheerschappij in hun gewetens op grond van Gods Woord in nood gekomen zijn, op, om zich met hem te keren tegen dit seculair drijven en het te verwerpen, teneinde Kerk van de Heere Jezus te blijven en zo de kostbare erfenis van de Vrijmaking vast te houden. Voorts wil hij door contact met zusterkerken, in de classis en in den lande, komen tot een schriftuurlijke samenwerking in een kerkverband, dat met het Evangelie ernst maakt.

Hij ziet daartoe thans als enige mogelijkheid, om de huidige band met het kerkverband van de zich noemende Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken te verbreken, hetgeen de kerkeraad bij deze ook doet. Hij verzekert met de meeste klem, dat het Woord van God en de belijdenis van de Geref. Kerken (de Drie Formulieren van Enigheid) hem te lief zijn, dan dat hij op enige punt hieraan ontrouw zou willen worden.

Tenslotte merkt de kerkeraad op, dat hij zich voor de toekomst niet laat verschrikken noch beangstigen, daar hij de toekomst van de Kerk veilig weet in de handen van Christus alleen, wanneer de Kerk naar Zijn Woord luistert en handelt, hetgeen de kerkeraad tot zijn droefheid en teleurstelling niet meer van de meerdere kerkelijke vergaderingen van de zich noemende vrijg. Geref. Kerken verklaren kan.

De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk (vrijg.) te Glanerbrug.

Glanerbrug, 6 mei, 1970.

Met dank aan de Heere mochten wij met onze geliefde ouders en grootouders,

W. M. TEN HAAF

E. TEN HAAF-ALONS

op 14 mei j.l. de dag herdenken dat zij 50 jaar geleden in het huwelijk werden verbonden.

Ps. 116 : 7, 10. Ps. 105 : 5. (ber.)

725 Hogan S.W.
Grand Rapids, Michigan. 49509.
U.S.A.

Grand Rapids,
Wout en Lien ten Haaf
Jan en Fre ten Haaf
Piet en Lies ten Haaf
Gre en Ruud van den Berg

Toronto,
Ammy en Jan Ferkranus
De ten Haaf

Burlington,
Mien en Frits Stoffels

Zwolle,
Wim en Henny ten Haaf

Vlissingen,
Pie en Arend van Wijk

Launceston,
Harry en Ali ten Haaf

Oamaru,
Anny en Teun de Reus
en hun 59 kleinkinderen.

Dr. G. Puchinger

EEN THEOLOGIE IN DISCUSSIE

Over Prof. Dr. K. Schilder
Profeet-Dichter-Polemist

Met als bijlage het debat Schilder-Noordmans uit 1936

Geïll., paperback f 11,75

In het najaar van '69 hield de historicus Puchinger voor de radio drie korte causerieën over Prof. Dr. K. Schilder. De reacties hierop waren zeer groot. Deze uitgave biedt u de uitgewerkte tekst van deze causerieën. Maar dit boek biedt meer, veel meer.

Om een goed beeld van (theologisch) Nederland in de jaren waarin Schilder leefde te geven, is als bijlage opgenomen de in 1936 gevoerde discussie tussen Schilder en, zoals hij wel wordt genoemd, de meest gezaghebbende Ned. Herv. theoloog van deze eeuw: Dr. O. Noordmans.

Eveneens werd de nog nooit gepubliceerde rede 'Criticke spanningen in de Gereformeerde Theologie', die Dr. Noordmans in 1935 voor VU studenten hield, opgenomen, omdat deze rede de oorsprong was van de discussie Schilder-Noordmans.

Drs. N. Scheps

INTERVIEWS OVER 25 JAAR VRIJMAKING

Paperback f 8,90

Wat zijn de oorzaken geweest die tot de Vrijmaking leidden? Hoe denken zij, die er destijds nauw bij betrokken waren, er nu over? Hoe is de ontwikkeling binnen de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken sinds 1944 geweest? Welke zijn de perspectieven van deze Kerken in verband met de huidige conflict-situaties?

Over al deze punten wordt de lezer op uiterst levendige wijze geïnformeerd door de weergave van de interviews van drs. Scheps, interviews die, uiteraard sterk verkort, in augustus '69 door de NCRV-radio zijn uitgezonden en op zeer velen een diepe indruk hebben gemaakt. Dit boek geeft de onverkorte tekst van de interviews.

Geïnterviewd werden: Ds. D. van Dijk, K. C. van Spronsen, Dr. P. Jasperse, Mevr. E. de Vries-Schilder, Ds. W. G. de Vries, Dr. J. Faber, Dr. J. Meulink, P. Jongeling, H. Slings, Ds. J. O. Mulder, Ds. H. Amelink, Prof. J. Kamphuis, Ds. G. Jansen, Drs. D. Deddens, Prof. Dr. J. R. van de Fiert, Dr. J. Douma, Ds. S. J. Popma, Prof. Dr. A. D. R. Polman, Prof. Dr. H. Dooyeweerd, Ds. B. J. F. Schoep, Dr. G. Puchinger, Prof. Dr. C. W. Mönnich en Ds. J. H. Velema.

Verkrijgbaar bij uw boekhandelaar.

Uitgaven van KOK-KAMPEN

ACTUEEL!

JAN WILLEM KEUNING
FETJE VAN DER MEULEN

Met grote vreugde kunnen wij, samen met onze ouders, u meedelen dat wij, als God het wil, op woensdag 24 juni 1970 hopen te trouwen.

Ons huwelijk zal voltrokken worden op het gemeentehuis te Oosterwolde (Fr.) om 13.30 uur.

In de „Kruiskerk" te Haulerwijk wordt in een samenkomst met familie en kennissen Gods zegen over ons huwelijk gevraagd om 14.45 uur. Deze samenkomst, waartoe wij u graag uitnodigen, zal geleid worden door de vader van de bruidegom.

In het gebouw „Pro Rege" te Haulerwijk is daarna, van 16.15 tot 17.30 uur gelegenheid, ons geluk te wensen.

Nijmegen, Bredestraat 28
Haulerwijk, Norgeweg 39
Juni 1970

Voorlopig adres: Camping „Gerner", Haerholtseweg 4, Dalfsen.

Heden nam God tot Zich onze Moeder, Grootmoeder en Overgrootmoeder Mevrouw

ANTJE OOSTENBRINK-DOUMA

in de leeftijd van 78 jaar.

Psalm 23.

Ommen:

J. Boeve-Oostenbrink
D. Boeve

Amsterdam:

A. A. Oostenbrink
F. Oostenbrink-Tabak

Heemse:

D. A. Oostenbrink
L. Oostenbrink-Oostenbrink

Hengelo:

H. Oostenbrink
H. L. Oostenbrink-Oosterhuis

Utrecht:

J. J. Oostenbrink
M. E. Oostenbrink-Henneveld
kleinkinderen en
achterkleinkind.

6 juni 1970.

De begrafenis heeft plaats gehad op woensdag 10 juni 1970 op de algemene begraafplaats te Heemse.

GEVRAAGD,

voor de periode tussen 25 juli en 15 augustus

een zomerhuis,

gedeelte van huis, logies met ontbijt of volledig verzorgd pension aan strand of in bosrijke omgeving met zwemgelegenheid voor totaal 7 personen waaronder 3 kinderen van 10 jaar, gezamenlijk of afzonderlijk.

Brieven aan J. de Reus, Ratelaar 21, Barendrecht of telef. 0 1806 - 4038.

Vakantie woningruil aangeboden

van 18-7 tot 31-7 een eensgezinswoning gelegen in een der mooiste wijken van Apeldoorn.

Voor woning dicht bij zee of meer.

Brieven onder no. 129 bureau van dit blad.

MEDEDELING

VERKOOPWONINGEN

UITBREIDINGSPLAN

„PADDEWEI" BARENDRECHT

Van de verkoopwoningen, die gebouwd worden in het aantrekkelijke uitbreidingsplan „Paddewei" te Barendrecht, werden de laatste weken meer dan 50 verkocht. Nog dagelijks komen aanvragen binnen en daarom de volgende mededeling:

Er zijn momenteel nog enkele woningen voor de verkoop beschikbaar van de typen B. en E.

TYPE B:

VRIJE EENGEZINSWONINGEN met een bouwinhoud van 350 m³.

Worden gebouwd in zgn. rijen van 4, 5 en 6 woningen.

Indeling: hal, woonkamer 25.7 m², badcel 4.2 m², berging 7 m², 3 slaapkamers resp. 13, 11.2 en 6.2 m².

Keuken: merk Keller of gelijkwaardig.

Vaste trap naar zolder. Twee afzonderlijke ruimten op de zolder waarin plaats voor extra slaapkamer.

Koopprijs, incl. centrale verwarming, vrij op naam, als bij de aanvang van de bouw wordt gekocht, f 57.000,—

Premie eerste jaar f 2025,—, die elk jaar met f 250,— wordt verlaagd.

TOTALE PREMIE in 10 jaar f 9.200,—.

TYPE E:

HET SUPER-TYPE VAN DEZE WIJK. Enkele gegevens:

— Twee onder één kap.

— Naast de woning gelegen garage.

— Gesitueerd aan singels met fraaie gazons.

— Luxe keuken, extra WC badcel, rondom betegelde badkuip.

— Bouwinhoud 397 m³, woonkamer 30.8 m².

Verdere indeling: keuken, hal, badkamer en 4 slaapkamers.

Koopprijs, incl. CV-installatie en garage, vrij op naam, als bij de aanvang van de bouw wordt gekocht, f 90.000,—.

Ten behoeve van de kopers van 'n „B" woning zijn in de onmiddellijke omgeving GARAGES te koop, waarvan de prijs f 5600,—, vrij op naam, bedraagt.

Ontwerp: Architectenbureau Leo de Jonge N.V., Rotterdam.

Bouw: N.V. Bouw- en Aannemingsmij. v.h. Fa. A. van Houwelingen, Gorinchem, Oude Hoven 9, tel. 0 1830 - 3755.

Organisatie en toezicht: Woningbouwver. „Patrimonium", Barendrecht, Kantoor: Alsemhof 13, Barendrecht, tel. 01806-3692, 's avonds 3002.

Toezending van tekeningen en schriftelijke inlichtingen na ontvangst van f 2,50 op de bankrekening „Eigen Woningbezit" bij de Amro-Bank N.V., kantoor Barendrecht, Postrek. van de Bank 266029.